
Books available at:

Sri G. R. Josyer & Sons, Mysore (S.I.)

,, Vidwan Iswara Sastry. Kalmadka P.O.
Puttur. (South Kanara),
S. India.

P R E F A C E

I have great pleasure in commending Paninīśwara Shastri's "Balavyākaraṇa" to those who want to pick up Sanskrit Grammar in comparatively less time and with less effort. While presenting this difficult subject to the students he has materially departed from the old traditional method of teaching grammar and has, for that purpose, adopted, a newer and more suitable sequence of Panini's Sūtras, eschewing all that can be avoided and including in the work only that which is absolutely essential for the student. His is a new system based on personal experience. I recommend this book to the public for trial.

Suryakantha,

Banaras	M A , D Litt (Pb) D Phil (Oxon)
Hindu University.	Officier d'Academic Francaise
28.8 1956.	Mayurbanj Professor of Sanskrit
	Head of the Dept. of Sanskrit & Pali

K. SHAMA BHAT, M.A., Mahajana Sanskrit College,
Principal. PERADAL,

NIRCHAL. P.O. S. K.

आपः पवित्रं परमं पृथिव्यां अपां पवित्रं परमञ्च मन्त्राः ।

तेषां च सामर्थ्यजुषां पवित्रं महर्षयो व्याकरणं निराहुः ॥

Word is the manifestation of the supreme being. There is no distinction between "Shabda Tattva" and "Brahma Tattva". It is the correct comprehension of the true nature of the Shabdas that enables mankind to attain Moksha, the goal of life.

The efforts, the Indian scholars have taken to grasp the truth of words, are indeed very great. The scholars have come to the conclusion that to understand Sabdashakthi grammar is the only resort. As such a knowledge of grammar is indispensable to a student of language.

Sri Ch. Iswara Sastri, a well equipped scholar has placed the students of Sanskrit Language in a deep debt of gratitude by placing before them his new work of grammar written on a new method. I am sure that the work will be of immense help to the students of the great language.

May the Almighty enable the young author to render greater and greater service to the cause of Sanskrit learning.

“ मन्तः परीक्ष्यान्यतरद् भजन्ते ”

इदं खलु भगवतः पाणिनेराचार्यस्य शास्त्रं व्याकरणं
नाम जगति सर्वत्र समुपलब्धप्रसिद्धि महाजनपरिगृहीतं च
जागर्ति । संस्कृतवाङ्मयमगाधमवगाहितुकामानां नैतदन्त-
रेणान्यदस्ति शरणम् । परमेतदीयोऽवबोधः प्रायः समेषामपि
नैव कथमपि सुलभ इति न न विदितं कस्यापि । तदर्थं
च सङ्ग्रहविस्तरादिलक्षणवतां भूयसां निबन्धानामवतारेषु
तदुःखतादवस्थ्यमनपाकृतमद्यापीति तदिदं को न वेद ?

पाणिनितन्त्रे चिराय शिक्षणक्षेत्रे निरूढामेतां दुर्द-
शामुन्मूल्यमानां सर्वे कामयन्ते । अस्मिन्नर्थे श्रीमद्भिष्या-
करणादिशास्त्रपारंगैरीश्वरशास्त्रिभिः समुचितः प्रातःकालः
श्लाघ्यतमः समुपयुक्तश्च यत्न आत्मनाऽस्थीयतेति परं
प्रमोदस्थानम् । नूत्नेन पथा प्रवर्तितेऽत्र बालव्याकरणे
विश्वसिम्नि बालाः सलीलं प्रवर्तिष्यन्ते प्राप्स्यन्ति च
कृतकृत्यतामिति ॥

अत्र च, लघुकौमुद्यादिषु यथा, तथैव विषयाः
सर्वे प्रतिपाद्यन्त एव । प्रायशः प्रसिद्धाः शब्दाः नन्येन
मध्येन केनापि मार्गेण निरूप्यन्त इति त्वेतदीयो विशेषः ।
सर्वथा सङ्ग्रहोऽयं सर्वसङ्ग्रहाहो विद्यार्थिनां विदुषां च
सर्वात्मना समादरणीयश्च भाति ॥

भगवदनुकम्पया बालव्याकरणमिदमावालां प्रथां
प्रयातु । निबन्धुश्च क्लेशः फलेन पुनर्नवतां विधत्तामिति—
शम् ॥

डि. नारायणभट्टः,
साहित्य-व्याकरणशिरोमणिः,
अध्यापकः, महाजन संस्कृतकलाशाला,
पेरडाल ।

स्व व च न म्

समुदभूदयम् प्रयत्नः सुखं क्षिप्रं च परिचयाय भाषाया
गैर्वाण्याः, संस्कृतव्याकरणशास्त्रस्य च महतो वालानामपि
ग्रन्थश्चायमव्ययानां पञ्चविंशत्युत्तरैकशतस्य (१२५)
धातूनां सप्तविंशत्युत्तरचतुःशतस्य (४२७); सूत्राणां
च द्विशताधिकसहस्रस्य (१२००) भगवतः पाणिनेराचा-
र्यस्य विशिष्टं नूतनं सङ्कलनम् । अन्वयव्यतिरेकगृहीतसामा-
न्यधर्मपुरस्कृत—व्याप्तिनिश्चयरूपव्याकरणस्य, लक्ष्यायाश्च
भाषाया अचिरेण सुज्ञप्रतिपत्त्यनुकूलं वैशिष्ट्यं च नैकम् ।
यथा—

बहुलक्ष्यस्य सामान्यसूत्रस्य तदितरस्य च प्रचुरशब्द-
मात्रव्युत्पादकस्य (अपवादस्य) पूर्वं पूर्वं पाठेन विषयाणां
बाहुल्यस्य प्राचुर्यस्य चानुगुणः सूत्रक्रमः ॥

अप्रसिद्धव्युत्पादनाभावः । प्रचलितशब्दा हि भाषाया
विशालो भागः । अप्रसिद्धा अल्पिष्ठाः । न च तेषां जिज्ञासा
प्रथमं कस्यापि ॥

अतिरिक्तवृत्तिवाक्याभावः । सूत्रं यथावदप्यर्थवत् ।
पर्यायपदेन विशिष्टार्थवर्णनं क्लेशबोध्यमेवादौ परिमितपद-
ज्ञानाम् । योगविभागादि व्याख्यावैचित्र्येण वर्णितविशिष्टार्थ-
नापि असाधिताः शब्दा भूयसा समुपलभ्यन्ते । पदार्थानां
विशिष्टान्वयाद्विशिष्टबोधं विनापि आकाङ्क्षानुसारेण खण्डा-
न्वयबोधादपि लक्ष्याः परिज्ञायन्त एव । सूत्रस्यान्यत्र च
प्राचां तादृश्येव वचनशैली दरीदृश्यते । सूत्रं हि स्मरण-
पाठादि सुखम् । सति संशये यथायोगमन्वयान्तरेण परि-
हारात् । समासेनोद्देश्यविधेयनिर्देशश्च उद्ग्रन्थे प्रौढानामेव ॥

उपरिष्ठाद्व्युत्पाद्यस्य लक्ष्यशरीरस्य पूर्वत्र प्रक्रि-
यायां निरपेक्षता । अष्टके कौमुद्यां च नैवम् । अव्युत्पन्ना
निर्देशगम्या निर्दिष्टा-अव्यय-धातु-प्रातिपदिकादयः ॥

प्रकरणविभागश्चाल्पाल्पः प्रचुरतमता विषयभेदा-
भ्याम् । स च मनोविनोदनः । नाटकादिष्विव रसान्तरा-
विष्कारो वैरस्यापहः ॥

प्रतिविभागं भागत्रयेऽपि सम्पूर्णविषयता । तेन
सामान्येन भाषा लक्षिता भवति । पल्लवादीनां क्रमविकासा-
दवयवस्फुटतेव यथोत्तरं विशेषविज्ञानम् । युक्तं हि विदुषां
लोके समासव्यासधारणम् ॥

ग्रन्थस्याल्पशरीरता । तेन ग्रहण धारणादि लाघवेन
प्रवृत्तिसौकर्यम् । यथा न मन्दा जुगुप्सेरन् ॥

एवमयं समुपह्रियते पादयोः सुरवाणीरसिकानाम् ।
दयया समुचितं धारयन्तु । भक्त्या सेवितेनानेन देवी सा
प्रसन्ना वशां भवेत् । जनाः सर्वे यथास्य ग्रन्थस्य प्रयोजनं
विन्देयुर्यथा च भाषा सर्वप्रचारा स्यात्तथा कुर्वीरन्निति
प्रार्थना सज्जनेषु । मुद्रणदोषा ज्ञाता अज्ञाताश्च ज्ञापिता
विज्ञैः पुनर्मुद्रणे शोधयन्ते । विषयेस्मिन्नतिरिक्ताः सम्यक्-
तामार्गा विद्वद्भ्यः स्वागतीक्रियन्ते ॥

एवं ग्रन्थप्रकाशने समुपकुर्वतां सर्वेषां कार्त्तव्यं
प्रकटयामहे ॥

दुर्मुख संवत्,
आश्वयुज शुद्धप्रतिपत् ।

इति सुजनवशंवदः,
सम्पादकः ।

॥ श्रीः ॥

बालव्याकरणस्य पठनपाठनादौ निर्देशः।.

१ चेष्टया शिशव आदौ अर्थं विदन्ति । अतो नीलफलके स्थानिनिमित्तादेशान् प्रत्याहारं च विलिख्य हस्तादिना प्रदर्शयेत् ॥

२ परे - परस्य - स्थाने - आदेशः - भवति - आदेः - अन्तस्य - [अवयवः] आगमः - इत्यादीन् तत्तत्परिभाषानुसारं ग्राहयेत् ॥

३ सादृश्येन विपुलमत्रधारयन्ति, सुप्प्रत्ययबोधो-
नन्तरं सूत्रवाक्यस्थपदं विभक्तिरन्वयश्च वक्तव्यो
मन्तव्यः । अनुवृत्ताधिकृताध्याहृतपदानि सूत्रपदा-
न्येव ॥

४ सूत्रवाक्यपदेन न पुनः पुनरनुवदेदवगतं
सूत्रार्थम् । आदौ पर्यायपदज्ञानस्य क्लेशत्वात् ॥

५ सूत्रार्थे प्रक्रियायां बोद्धितामेव शङ्कामुपयुक्त-
सूत्रांशमनूद्य समादधीत. न तु पुनरुत्थापयेत् ॥

६ पाणिनि व्याकरण परिश्रान्त एव पाठनाधिकारी ॥

७ प्रतिविभागं विश्रम्य त्रिश्चतुर्वा (वर्षस्य) अध्यापनावर्तनं कुर्यीत ॥

८ विभागाः — आदितो रैशब्दपर्यन्तं प्रथमः । ततस्तद्धितान्तो द्वितीयः [पूर्वार्धान्तः] । तत आ समाप्तेस्तृतीयः ॥

९ एवं पठित्वा सर्वशास्त्रपुराणकाव्यकलाप्रवेशयोग्या भवेयुर्ग्रहणधारणपटवो बालाः ॥

अथि पाठकाः !

इदं सामान्यं न विशेषः । वाक्ये कर्तृकर्मक्रियाः प्रत्यभिजानतस्तात्पर्यं वा गृह्यतो बालस्याधीतप्रथम पाठस्याध्येतव्योऽस्ति । आद्यमव्ययं तु सकृत्पाठेन तदा तदावृत्त्या च ग्राह्यम् । ततः पराणि प्रत्याहार सूत्राणि शुकवदामूलग्रं (चतुर्दशापि) कण्ठे कुर्यात् । सूत्रस्य व्याख्यानमवधारणं च “ रो रि ” इति प्रथम-सूत्रान्तलेखानुसारं खण्डशो योजयित्वा कर्तव्यम् । तत्र अन्तिमो विशिष्टान्वयनिर्देशः प्रकारप्रदर्शन-मात्रम् । न तथा पाठकैः पठितृभिर्वा सर्वत्र सूत्रे योज्यमवधार्य वा । पुनर् — चेत्यत्र संहितायां कुतो न रलोप इति शङ्कायां रिपरे एव लोप इत्युत्तरेणापि समाधानम् । अतो नाधिकं युक्तम् । सम्भवति लघौ तदभावाद्गुरौ । लघुनोपायेनेष्टप्राप्तौ किं गुरुणा ? तच्च कार्यं नाशयति । यथोत्तमप्रज्ञानां पातञ्जलभाष्यं व्युत्पादकं तथाल्पमेधसां न केवलमव्युत्पादकमपितु जुगुप्सा जनिता जिहासया प्रवृत्तिमेव हन्ति (अध्य-यनाद्विरमन्ति) । रीतिग्न्यं शास्त्रसम्प्रदायविरुद्धापि

भवतु । न तावन्मात्रेणोपेक्षया परित्यक्तव्या वा ।
 शब्दशास्त्रमर्मभूते वाक्यपदीये चेदं वचनम् —
 असत्ये वर्त्मनि स्थित्वा ततः सत्यं समीहते, इति ।
 अतः सर्वेषु सूत्रेषु लक्ष्ययोजनमेवात्म्यम् । तत्रादौ
 आदेशस्य दर्शनमात्रज्ञानाय कृतश्चिह्नविशेषः । वर्ण-
 मालाप्रसिद्धवर्गादिव्यवहारस्याग्रेतनसूत्रे दर्शनात्सापि
 लिखिता । संज्ञाः परिभाषाश्च सन्तव्याः, न पठि-
 तव्याः । न नियमः कण्ठस्था भवेयुरिति । सर्वे शब्दाः
 न व्युत्पन्ना इति पाणिनिपक्षेण ग्रन्थः प्रवर्तते ।
 नामज्ञानं गुरुमुखात्, धातुलिखितः, तिङन्तं कृदन्तं
 बहुलं निदर्शितम्, नामविकासभूताः तद्धितसमासा
 अपि नोपेक्षिताः । वैरस्यनिरासाय दिने दिने पाठानुसारं
 सन्धि - नाम - धातु - तद्धित सनादिकृदन्ताः तत्त-
 त्प्रकरणक्रमं व्यत्यस्य सङ्कलिताः । तज्ज्ञानमिदं पुन-
 रुक्तम् मन्मस्तकलघुतायै विचारभारापनयनेन ।
 क्षन्तव्यो मेऽपराधः । बालहितं समीहितं सर्वथा ॥

इति,

संग्राहकः.

बालव्याकरणस्य पूर्वार्धे विषयानुक्रमणिका

अव्ययम् (125)	1— 3
प्रत्याहाराः	3— 4
सन्धिः	5
वर्णमाला स्थानप्रयत्नाश्च	6— 8
सञ्ज्ञापरिभाषम्	9—10
सन्धिविशेषाः	11—12
सुप्प्रत्यया इतो नौशब्दश्च	12—13
स्वादि सन्धिः	14
प्रादयो धातवश्च	15— 48
संज्ञाः परिभाषाः	49—51
कारकाणि	51—52
तिङ् —भूधातुर्भावे कर्मणि कर्तरि च	52—55
नामानि	55—69
संहिता विशेषाः	69—70
इदम् . अदस्	71
श्रुत प्रगृह्याः	72
युष्मदस्सद्	73—75
कृतः	76—78
द्विः प्रयोगाः	78—79

धातुसम्बन्धे प्रत्ययाः	79—80
सन्	80
णिजादयः	81—82
समासः द्वन्द्वः	82
एकशेषः	83
कर्मधारयः	83—84
तत्पुरुषः—नञ्समासः	84—85
बहुव्रीहिः	85—86
लटः	86—89
भू—एवयोः कर्तरि दश लः	89—96
कर्मणि दश लः	96—97
अभ्यस्तादि नाम	98
स्त्रीप्रत्ययाः	98—101
तद्धिताः	101—108

वाल्क्याकरणस्य उत्तरार्धे विषयानुक्रमणिका.

नामानि	109—114
तद्धितविशेषाः	115—128
दशगणी	128—151
णिन्नि विशेयाः	151—154
भानि ,,	154—157

यङ् - यङ्स्तुक्	157—168
भात्मनेपदम्	159—162
कारकविशेषः उपपदविभक्तिश्च	162—168
समासार्थिगम्	168—169
द्विगुरव्ययीभावश्च	169—170
समासान्ताः—समासाभ्याः	171
बहुव्रीहि विशेषाः	172
रुद्विशेषाः	173—180

वाल्व्याकरणस्य पूर्वार्धे सूत्रत्रिपर्यासाः-

सूत्रद्वयमध्ये	सूत्रम्
71	73 120
73	74 वाऽवसाने । हलां चरः
278	279 साऽऽमन्त्रितम् । सम्बोधने प्रथमा.
363	364 हलां जस् हशि
440	441 776
447	448 480 लोपः
492	— —

बालव्याकरणस्य पूर्वार्धे शुद्धाशुद्धम्.

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
8	12	शरश्च	शलश्च
9	15	न सवर्णस्य	सञ्ज्ञा न सवर्णस्य
10	2	परे पूर्वम्	परेषु पूर्वम्
49	6	पर एव	परे एव
55	15	-जश् झशि	-जशोऽन्ते पदस्य
66	6	अम्बुनाम्	नुट्, अम्बूनाम्
68	5	अहनि	अहानि
73	1	प्लुतः	प्लुतो दूराद्धूते
77	3	किक्ङि	क्क्ङिति च
„	„	भूतम्	भूतवान्
82	5	ल्ये शीत	ल्ये धातोरुपपदे शीत
93	8	ङिति	ङिति
95	16	स्नुक्ष	स्नुक्षु
97	5	भावि	भवि
„	9	स्तवि	स्तावि
„	„	ज्जिणति	धांतोर्ज्जिणति
99	2	सपत्नी	न सपत्नी
„	4	रोहिणी	डीप् रोहिणी
100	5	वा	वा डीप्

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
100	7	च तुं	च वा डीप् तुं
”	9	कल्याण	डीप् कल्याण सललाटा
”	10	सकेशा	न डीप् सकेशा
”	11	शूर्प	न डीप् शूर्प
”	14	तटी	डीप् तटी
”	15	ओदनपाकी	डीप् ओदनपाकी
”	18	करभो	ऊङ् करभो
101	14	नाडायणः	नाडायनः
102	17	चैत्री	चैत्रः (चैत्री पौर्णमासी अस्मिन् मासे)
103	16	दा	दा सप्तम्याः
104	9	थाल्	थाल् किं सर्वनामबहुभ्यो- ऽद्यादिभ्यः
106	6	कति कियान्	कियान्
110	3	इ उ ई ऊ	—

बालव्याकरणस्योत्तरार्धे सूत्रविपर्यासाः

सूत्रद्वयमध्ये

738—739

754—755

790—791

729—730

842—843

843—844

849—850

850—851

सूत्रम्

781

782

761

825

831

853—854

लिङ् सिचावात्मनेपदेषु । कितौ

इकः समीपहलन्तात्परौ

अलादी । रुत्सीष्ट ।

855—856

— — —

बालव्याकरणस्य उत्तरार्धे शुद्धाशुद्धम्.

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
110	4	—स्थानौ	—स्थानावस्त्री
111	6	च भस्य	भस्य
„	16	—तिषु	—तिषु वा
112	14	हृदः	हृन्दि, हृद्वा
„	15	अस्त्रः	असानि, अस्त्रा

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
112	16	यक्तः	यकानि, यक्ता
„	17	शक्तः, उद्रः	शकानि, उदानि
„	18	आस्रः	आसानि, आस्रा
115	5	वृद्धिः	परस्य वृद्धिः । तद्धितेष्व- चामादेः । वैयाकरणः, दौवारिकः, सौवर्णम् ।
„	7	कौशाम्बी	तन्नासि देशे, कौशाम्बी.
„	8	शेवः	तन्नासि देशे, शैवः.
„	9	वैदिशम्	तस्येति तन्नासि देशे । वैदिशम्
„	10	लुप्	लुप् । लुपि युक्तवद्ध्य- क्त्वचने । पञ्चालानां क्षत्रियाणां निवासो देशः पञ्चालाः । कुरवः, कौसलाः ।
117	12	वयस्यः	एचः. वयस्यः.
118	1	तस्मिन्	तदस्मिन्
120	5	वृभ्यो	व्रादिभ्यो
121	18	कतिपय	कतिकतिपय
122	8	त्रेधा	त्रिधा

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
124	3	यसे	यस्सु
„	12	यसोः	„
126	2	जां ज्यङ्	जाञ् ज्यः
127	9	न षः	सस्य न षः
131	3	ददानि	(8 पङ्क्तौ स्थितम्) दद्यात् - देयात् - अददात्
132	8	—	— — —
135	1	आस्व	आस्व
136	8	किति, डिति	सम्प्रसारणम्
138	3	अमृजीत्	— — —
„	15	हलन्त्य	हलन्तस्य धातोः
139	3	दिताम्	दिताम् । वृद्धिर्नेटि सिचि प्ररस्मैपदेषु
139	5	क्रुद्धनोः स्ये	— — —
139	5	जागर्ता	जागरिता
141	17	पुनाति	शिति पुनाति
142	3	इन्धे	आज्ञलोपः । इन्धे.
145	3	अभ्यासस्य	अभ्यासात्परस्य
„	18	लोपश्च किति	लोपश्च घा किति.

॥ ॐ नमः पाणिनेये ॥

अव्ययम्

स्वर्	नमस्	आम्
अन्तर्	..	ओम्
प्रातर्	स्वयम्	शम्
पुनर्	अलम्	अवश्यम्
..	वरम्	साम्प्रतम्
श्वत्	परम्	...
ह्यत्	चिरम्	युगपत्
उच्चैस्	भृशम्	सकृत्
नीचैस्	नक्तम्	शश्वत्
बहिस्	सायम्	संवत्
शनैस्	कामम्	ईषत्
मुहुस्	जोषम्	आरात्
भूयस्	तूष्णीम्	साक्षात्
प्रायस्	साकम्	कचित्
तिरस्	सार्धम्	स्वित्
प्रादुस्	एवम्	चित्
आयिस्	नूनम्	चेत्

वत्	समया	वै
..	निकषा	है
पृथक्	अन्तरा	हे
मनाक्	सत्रा	अये
द्राक्	अन्तरेण	अरे
धिक्	प्रायेण	अहो
..	..	आहो
आ	अथ	ऋते
हा	उत्त	अद्यत्वे
वा	वत्	..
अद्धा	अह	उ
पुरा	सह	कु
विना	इष	खलु
नाना	एव	ननु
मुधा	किल	सुष्टु
वृथा	चन	दुष्टु
मृषा	स्म	आशु
मिथ्या	ह	जातु
दिष्ट्या	ख	अपि
दिवा	न	इति
सदसा	नो	सम्प्रति
अञ्जसा	मा	सामि

सुदि	अद्य	इतरेद्युः
वदि	सद्यः	उभयेद्युः
परत्	पूर्वेद्युः	उत्तरेद्युः
परारि	अन्येद्युः	अधरेद्युः
ऐषमः	अपरेद्युः	अन्यतरेद्युः (125)

प्रत्याहार सूत्राणि

अ इ उ ण् - ऋ ल क् - ए ओ ङ् - ऐ औ च् -
 ह य व र ट् - ल ण् - अ म ड ण न म् - झ भ ञ् -
 घ ढ ध ष् - ज ब ग ड द श् - ख फ छ ठ थ च ट् -
 त व् - क प य् - श ष स र् - ह ल् .

माहेश्वराणि सूत्राणि

(आदिरन्त्येन सहितः- चेत् तौ-
 आदेर्मध्यस्थानां च सङ्क्षिप्तसंज्ञा)

प्रत्याहाराः अण् = अ इ उ
 अक्

अ च्

ह श्

झ ष्

अ ट्

ह ल्

झ य्

अ ण्

य ण्

झ र्

अ म्

अ म्

भ ष्

अ श्

अ ज्

ज श्

अ ल्

य य्

व श्

इ क्

य र्

ख य्

इ च्

व श्

ख र्

इ ण्

व ल्

छ व्

उ क्

र ल्

च य्

ए ङ्

म य्

च र्

ए च्

ङ म्

श र्

ऐ च्

झ ष

श ल् श ष स ह

सन्धिः ।

पुनर + रमते

रो रि. लोपः संहितायाम्. (पुन रमते)

(संहितायाम् एव लोपः.)

रः पूर्वस्य —, —

रि परे सति ,, —

संहितायां रिपरे सति रो लोपः पूर्वस्य.)

द्वलोपे पूर्वस्य दीर्घोऽणः. पुन ।* रमते

(द्वलोपनिमिरो परे सति)

स्वरवसानयोर् विसर्जनीयः. रः.

(स्व, अन्त,) प्रातः*, पुनः* ।

विसर्जनीयस्य सः स्वरि. अन्तस्* स्वयम्

शर्परे विसर्जनीयः स्वरि विसर्गस्य ।

पुन.*, क्षीणः.

वा शरि विसर्गस्य विसर्गः. अन्तः* स्वयम् .

अन्तस्* स्वयम्.

7 कुप्प्रोः ५ क ५ पौ च विसर्गस्य विसर्गः

जिह्वामूलीयोपध्मानीयो च. प्रातः* किर, प्रातः* पुरा.

अन्तः* वरणम्, प्रातः* परम्.

वर्णमाला

सवर्णाः

अ	—	आ
इ	—	ई
उ	—	ऊ
ऋ	—	ॠ

लृ

सन्ध्यक्षराणि

ए	(अ. आ + इ. ई)
ऐ	(अ. आ + ए. ऐ)
ओ	(अ. आ + उ. ऊ)
औ	(अ. आ + ओ. औ)

योगवाहाः

अं	=	अनुस्वारः
अः	=	विसर्जनीयः
ऋ	=	जिह्वामूलीयः
ॠ	=	उपध्मानीयः

स्पर्शाः

क	ख	ग	घ	ङ
च	छ	ज	झ	ञ
ट	ठ	ड	ढ	ण
त	थ	द	ध	न
प	फ	ब	भ	म

अन्तस्थाः

य र ल व

ऊष्माणः

श ष स ह

स्थानम् (भास्यम्)

अ कु ह विसर्जनीयानां	कण्ठः
इ चु य शानां	तालु
ऋ ऌ र पाणां	मूर्धा
लृ लु ल सानां	दन्ताः

उ पूषध्मानीयानां	ओष्ठौ
ज म ङ ण नानां	नासिका च
एदैतोः	कण्ठतालु
ओदौतोः	कण्ठोष्ठम्

प्रयत्नः (प्रयत्नम्)

स्पर्शानां	स्पृष्टम्
अन्तस्थानां	ईषत्स्पृष्टम्
ऊष्मणां	ईषद्विवृतम्
स्वराणां	विवृतम्
प्रयोगे काले ह्रस्वाकारस्य	संवृतम्

— न प्रक्रियायां काले.

वर्गेषु समाः शरश्च	महाप्राणाः
विषमाः अन्ये च	अल्पप्राणाः
वर्गान्त्या	अनुनासिकाः
स्वराः यवलाश्च	कदाचित्

‘ संज्ञापरिभाषम् ’

अस्मिन् शब्दे अदर्शनं लोपः न छेदनं काष्ठस्येव
किन्तु दन्तानामिव.

” तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य.

आदेशो न परस्य.

” ऊकालोऽच् ह्रस्वदीर्घप्लुतः

उ. ऊ. ऊ. कु. कू. कू. कुम्कुट्टरव इव.

” अचश्च. ह्रस्वदीर्घप्लुतः

अच एव ह्रस्वदीर्घप्लुताः, न हलः.

” आदिरन्त्येन सहेता.

मध्यगानां स्वस्य च संज्ञा.

” विरामोऽवसानम्. वर्णोच्चारणस्य.

” षष्ठी स्थाने योगा. यदि सा न सम्यन्धे.

” अणुद्वित्सवर्णस्य चाऽप्रत्ययः संज्ञा.

” तपरस्तत्कालस्य. न सवर्णस्य.

” तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्. अक्षरम्.

” नाच् हलौ. सवर्णौ, किन्तु अचौ परस्परं,
हलौ च.

अस्मिन् शास्त्रे सुप्तिङन्तं पदम्.

” स्वादिष्वसर्वनामस्थाने. (परे पूर्वे) पदम्.

” यचि भम्. स्वादिष्वसर्वनामस्थाने.

” स्थानेऽन्तरतमः आदेशः शत्रुवत्.

” सुखनासिकावचनोऽनुनासिकः

सुखनासिकाभ्यां सहैवोच्चार्यमाणः.

” यथासङ्ख्यसमुद्देशः समानाम्.

” अदेङ् गुणः (अ. ए. ओ.)

” वृद्धिरादैच्. (आ. ऐ. औ.)

” इको गुणवृद्धी. नान्यस्य.

” परनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः

” कृताकृतप्रसङ्गि नित्यम्.

” अल्पापेक्षन्तरङ्गं, बह्वपेक्षं बहिरङ्गम्.

” येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स

—तस्यापदो भवति.

” विप्रतिषेधे परं कार्यम्.

सन्धिः

स-सजुषो रुः. पदस्यान्ते. भूय (इ*) :

उच्चैः, नीचैः, शनैः.

मोऽनुस्वारः हलि. एवं* हि, स्वयं* सायम्

अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः एवञ्* च.

(अङ्कः, घण्टा, अन्तः, लम्बः.

सय्यन्ता सवत्सरः विद्वानल्लिखति.)

वा पदान्तस्य. अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः.

एवं च, एवञ् च.

यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा. पदान्तस्य.

शश्वन्* नमः, शश्वत्* नमः.

(आण् नद्याः - आम्नीभ्यः - अञ् नासिकाया-

पृथङ् ननु)

स्तोः श्चुना श्चुः (योगे) शश्वच्* च

अन्तश्* शनैः.

इको (यणचि) यण् अचि.

इति + अपि = इत्* अपि, सत्वपि.

15 आद् गुणः अचि. (न + इति, उत + उत)

एकः पूर्वपरयोः नेति, उतोत.

(नृ अ - इ ति

नृ (अ - इ) ति

नृ (ए") ति)

वृद्धिरेचि. आत्. नैव. (न + एव)

अकः सवर्णे दीर्घः. अचि. अथापि

एत्त्रोऽयवायावः. अचि. वायुप.

(वे + उप > वाय् उप)

—१२२३—

उपदेशोऽजनुनासिक इत्.

हलन्त्यम्. इत्.

आदिर्ङिदुडवः इतः (धातोः)

पः प्रत्ययस्य. आदिरित्.

चुट्. इतौ प्रत्ययस्यादी.

लशक्तद्धिते. इत् प्रत्ययस्यादि

न विभक्तौ तुस्माः इतः

28 तस्य लोपः (इतः)

नौः	नावौ	नावः
नावम्	”	”
नावा	नौभ्याम्	नौभिः
नावे	”	नौभ्यः
नावः	”	”
”	नावोः	नावाम्
नावि	”	—

इष्कोः (परस्य)

आदेशप्रत्ययोः (अवयवस्य) सस्य.

अपदान्तस्यः मूर्धन्यः नौषु.

सन्धिः

(नावस् + अपि > नावर् + अपि)

अतो रोरप्लुतादप्लुते. अति उत्.

(नाव - उ* - अपि)

एङः पदान्तादति. पूर्वः. (नावो अपि.)

— एकः पूर्वपरयोः नावोऽपि.

हशि च. अतो रोरप्लुतादुत्. नावो ननु.

भो भगो अघो अपूर्वस्य योऽशि रोः.

लोपः शाकल्यस्य. अशि यवयोरपूर्वयोः पदान्तयोः.

नाव इव नावय् इव.

37 हलि सर्वेषाम्. लोपो यस्य भो.भगो.अघो.अपूर्वस्य.

गजा गच्छन्ति.

प्रादयः प्र प्रति परि परा अपि अप उप
 अव अनु अति अधि अभि निस्
 निस् दुस् दुर उत् माङ् नि वि
 सु. 21

उपसर्गाः क्रियायोगे. प्रादयः.

ते प्राग् धातोः उपसर्गाः.

भूवादयो धातवः भूप्रभृतयः क्रियावाचिन एव
 धातवः. भूप्रभृतयः वासदृशाः क्रियावाचित्वेन.
 भूचौ आदी येषां ते भूवादयः.

भू	सत्तायाम्	१*
उदात्तः परस्मैभाषः		
एध	वृद्धौ	२
स्पर्ध	सङ्घर्षे	३
वाधृ	विलोडने	५
दध	धारणे	८
6 वदि	अभिवादन स्तुत्योः	११

स्पदि	किञ्चिच्चलने	१४
मुद	हर्षे	१६
ण्वद	आस्वादने	१८
हाद	अव्यक्ते शब्दे	२६
ह्लादी	सुखे च	२७
पदं	कुत्सिते शब्दे	२९
यती	प्रयत्ने	३०
कत्थ	श्लाघायाम्	३७

एधादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

चिती	सञ्ज्ञाने	३९
षिध	गत्याम्	४७
खाद	भक्षणे	४९
गद	व्यक्तायां वाचि	५२
णद	अव्यक्ते शब्दे	५४
णिदि	कुत्सायाम्	६६
ड नदि	समृद्धौ	६७
22 शुन्ध	शुद्धौ	७४

अतादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः -

लोक्	दर्शने	७६६
शकि	शंकायाम्	८३
अकि	लक्षणे	८७
लधि	गतौ भोजननिवृत्तौ च	१०८
श्लाघृ	कथने	११६

शीक्रादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

लोचृ	दर्शने	१६८
भृजी	भर्जने	१७८
राजृ	दीप्तौ	१८०

वचादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः -

शुब्	शोके	१८३
अञ्चु	गतिपूजनयोः	१८६
पस्ज	गतौ	२०२
गुजि	अव्यक्ते शब्दे	२०३
अचृ	पूजायाम्	२०४
म्लेच्छ	अव्यक्ते शब्दे	२०५

वाञ्छि	इच्छायाम्	२०८
मुच्छा	मोहसमुच्छ्राययोः	२१७
कूज	अव्यक्ते शब्दे	२२६
गर्ज	शब्दे	२२३
क्षि	क्षये	२२६
व्रज	गतौ	२५३

शुचादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

चेष्ट	चेष्टायाम्	२५४
-------	------------	-----

अट्टादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

रट	परिभाषणे	२९७
नट	नृत्तौ	३१०
स्फुटिर्	विशरणे	३२९
पट	व्यक्तायां वाञ्छि	३३०
क्रीड्	विहारे	३५०

शौटादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

टु वेष्ट	कश्यपे	३६७
50 त्रष्टृप्	नञ्जायाम्	३७४

कपि	चलने	७५
लवि.	अवसंसने	७६
क्रीवृ	अधाष्ट्ये	८१
जृभि	गात्रविनासे	८९

तिप्यादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

गुपू	रक्षणे	९५
जप	मानसे	९७
चुवि	वक्त्रसंयोगे	४२९

गुपादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

घूर्ण	भ्रमणे	३८
पण	व्यवहारे स्तुतौ च	३९
क्षमूष्	सहने	४२
कमु	कान्तौ	४३

धिण्यादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

क्रमु	पादविक्षेपे	४७३
-------	-------------	-----

अणादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

63 अय	गतौ	७४
-------	-----	----

अयादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

ईर्ष्य	ईर्ष्यायाम्	५११
मील	निमेषणे	१७
फल	निष्पत्तौ	३०
स्खल	सञ्चलने	४४
दल	विशरणे	४८
चर	गतिभक्षणयोः	५९
जि	जये	६१
जीव	प्राणधारणे	६२
अव	रक्षणे	६००

मव्यादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

जिस्त्वनुदात्ताः

धावु	गतिशुध्योः	६०१
------	------------	-----

उदात्ताः स्वरितेदुभयतोभाषाः

शिक्ष	विद्योपादने	६
मिक्ष	मिक्षायामलामे लामे च	६
दीक्ष	मौण्ड्येज्योपनयनव्रतादेशेषु	९

ईक्ष	दर्शने	१०
भाष	व्यक्तायां वाचि	१२
भासृ	दीप्तौ	२४
आङः शसि	इच्छायाम्	२९
ग्रसु	अदने	३०
ईह	चेष्टायाम्	३२
काशृ	दीप्तौ	४७
ऊह	वितर्के	४८
गाहू	विलोडने	४९

धुक्षादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

रक्ष	पालने	५८
तक्षू	तनूकरणे	५९
काक्षि	इच्छायाम्	६७
हसे	हसने	७२१
शंसु	स्तुती	२८
मह	पूजायाम्	३०
अर्ह	पूजायाम्	४०

बुषिरादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

द्युत	दीप्तौ	४१
रुच	दीप्तावभिप्रीतौ च	४५
शुभ	दीप्तौ	५०
क्षुभ	सञ्चलने	५१
सम्भु	विश्वासे	५७
वृत्तु	वर्तने	५८
वृधु	वृद्धौ	५९
स्यन्दू	प्रस्रवणे	६१
कृपू	सामर्थ्ये	६२

द्युतादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

घट	चेष्टायाम्	६३
व्यथ	भयसञ्चलनयोः	६४
प्रथ	प्रख्याने	६५
जि त्वरा	सम्भ्रमे	७५

वटादयः पितः उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

ज्वल

दीप्तौ

८०४

घटादयो मितः. जनी, जृष्, ऋसु, रञ्जोऽमन्ताश्च.

ज्वल-ह्वल-ह्वल न मामनुपसर्गाद्वा. ग्ला, स्वा, वनु,

वमाञ्च. न कस्यमि च माम्. घटादयः फणान्ता

मितः. वृत्, ज्वरादय उदात्ता उदात्तेतः

परस्मैभाषाः.

स्वन

शब्दे

८२७

ध्वन

च

२८

चल

कम्पने

३२

पल्ल

गतौ

४५

कथे

निष्पाके

४६

दु वम

उद्गिरणे

४९

अमु

चलने

५०

स्यमादय उदात्ता उदात्तेत आत्मनेभाषाः

षह

मर्षणे

५२

उदात्तोऽनुदात्तोदात्मनेभाषः

अनुदात्तोऽनुदात्तेदात्मनेभाषः

षदल् विशरणगत्यवसादनेषु ८५४

कुरा आह्वाने रोदने च ५६

षदादयस्त्रयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

कुच सम्पर्चनकौटिल्य-
प्रतिष्ठम्भनविलेखनेषु ५७

रुह बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च ५९

कुचादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

रु हिस्त्वनुदात्ताः

टु याचृ याच्ञायाम् ६३

खनु अवधारणे ७८

लष कान्तौ ८८

गुह संवरणे ९६

हिक्कादय उदात्ता स्वरितेत उभयतोभाषाः

श्रिञ् सेवायाम् ९७

उदात्ता उभयतोभाषाः

126 भृञ् भरणे ९८

हृज्	हरणे	९९
धृज्	धारणे	९००
णीज्	प्रापणे	१

भृजादयोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः

धेट्	पाने	२
ग्लै	हर्षक्षये	३
म्लै	च	४
ध्यै	चिन्तायाम्	८
गै	शब्दे	१७
पा	पाने	२५
प्रा	गन्धोपादाने	२६
ध्मा	शब्दाग्निसन्तानयोः	२७
ष्ठा	गतिनिवृत्तौ	२८
दाण्	दाने	३०
स्मृ	चिन्तायाम्	३३
सृ	गतौ	३५
142 स्त्रु	गतौ	४०

श्रु श्रवणे ४२

धयत्यादयोऽनुदात्ताः परस्मैपदिनः

मिङ् ईषद्दृहसने ४८

देङ् रक्षणे ६२

त्रैङ् पालने

मिङादयोऽनुदात्ता आत्मनेभाषाः

डीङ् विहायसा गतौ ६८

पूजादय उदात्ता आत्मनेभाषाः

तृष्टृ व्रततरणयोः ६९

उदात्ताः परस्मैभाषाः

गुप् गोपने ७०

तिज निशाने ७१

मान पूजायाम् ७२

बध बन्धने ७३

गुपादय उदात्ता अनुदात्तेषु आत्मनेभाषाः

153 रभ राभस्ये

७४

डु लभप्	मातौ	७५
हद	पुरीपोत्सर्गे	७७

रभादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

यभ	मैथुने	८०
णम	प्रहृत्वे शब्दे च	८१
गम्लृ	गतौ	८२
सृप्लृ	च	८३
यम	उपरमे	८४
तप	सन्तापे	८५
त्यज	दानौ	८६
दृशिर्	प्रेक्षणे	८८
दंश	दशने	८९
कृप	धिलेगने	९०
दह	भस्मीकरणे	९०

स्कन्दादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

जित	निषाने गेगापनये च	९३
-----	-------------------	----

उदात्तेत्यस्मैभाषाः

168 डु पचप्	पात्रे	९६
-------------	--------	----

भज सेवायाम् ९८

शप आक्रोशे १०००

यज देवपूजासंगतिकरणदानेषु २

डु वप् बीजसंताने छेदने च ३

वह प्रापणे ४

पचादयोऽनुदात्ताः स्वरितेत उभयतोभाषाः

वस निवासे ५

अनुदात्ता उदात्तेत् परस्मैभाषः

वेञ् तन्नुसन्ताने ६

हेञ् स्पर्धायां शब्दे च ८

वेजादयोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः

वद व्यक्तायां वाचि. (वृत्) ९

वदादी द्वावुदात्तौ परस्मैभाषौ

अद भक्षणे ११

179 हन हिंसागत्योः १२

अनुदात्तावुदात्तौ परस्मैपदिनौ

द्विपः	अप्रीतौ	१०१३
दुह	प्रपूरणे	१४
दिह	उपचये	१५
लिह	आस्वादने	१६

द्विषादयोऽनुदात्ताः स्वरितेत् उभयतोभाषाः

चक्षिङ्	व्यक्तायां वाचि	१७
---------	-----------------	----

अनुदात्तोऽनुदात्तेत् आत्मनेपदी

ईड	स्तुतौ	१९
ईश	ऐश्वर्ये	२०
आस	उपवेशने	२१
आङः शासु	इच्छायाम्	२२
वस	आच्छादने	२३

ईरादय उदात्ता अनुदात्तेत् आत्मनेभाषाः

पूङ्	प्राणिगर्भविमोचने	२१
------	-------------------	----

181 शीङ्	स्वप्ने	२२
----------	---------	----

उदात्तावात्म नेभाषौ

यु	मिश्रणामिश्रणयोः	३३
रु	शब्दे	३४
णु	स्तुतौ	३५

युप्रभृतय उदात्ताः परस्मैभाषाः

ष्टुञ्	स्तुतौ	४३
--------	--------	----

अनुदात्ता उभयतोभाषः

इण्	गतौ	४५
इङ्	अध्ययने	४६
या	प्रापणे	४९
वा	गतिगन्धनयोः	५०
भा	दीप्तौ	५१
ण्णा	शौचे	५२
पा	रक्षणे	५६
ख्या	प्रकथने	६०
मा	माने	६२
195 वच	परिभाषणे	६३

इण्प्रभृतयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः

इङ् त्वात्मनेभाषः

विद्	ज्ञाने	६४
अस	भुवि	६५
मृजू	शुद्धौ	६६
रुदिर्	अश्रुविमोचने	६७

त्रिदादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

त्रि ष्वप्	शये	६८
------------	-----	----

अनुदात्तः परस्मैभाषः

श्वस	प्राणने	६९
अन	च (वृत्)	७०
जागृ	निद्राक्षये	७१
दरिद्रा	दुर्गती	७२
चकासृ	दीप्तौ	७३
शासु	अनुशिष्टौ	७४

श्रसादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

207 वश	कान्तौ	८०
--------	--------	----

षसादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः
चर्करीतं च.

हुङ्	अपनयने	८२
------	--------	----

अनुदात्त आत्मनेभाषः

हु	दानादनयोः	८३
----	-----------	----

जि भी	भये	८४
-------	-----	----

ही	लज्जायाम्	८५
----	-----------	----

जुहोत्यादयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः

डु भृञ्	धारणपोषणयोः	८७
---------	-------------	----

अनुदात्ता उभयतोभाषः

ओहाक्	त्यागे	९०
-------	--------	----

अनुदात्ताः परस्मैभाषः

डु दाञ्	दाने	९१
---------	------	----

डु धाञ्	धारणपोषणयोः	९२
---------	-------------	----

अनुदात्ताऽुभयतोभाषौ

216 दिवु कीडापिजिगीषाव्यवहारयुतिस्तुति-
मोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

षिवु	तन्तुसन्ताने	११०८
ष्ठिवु	निरसने	१०
नृती	गात्रपिक्षेपे	१६
त्रसी	उद्वेगे	१७
पुप्प	विकसने	२२
ब्रीड	लज्जायाम्	२६
जृप्	घयोद्धानौ	३०

दिवादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

दूङ्	परितापे	३३
------	---------	----

उदात्ता आत्मनेभाषः

लीङ्	श्लेषणे	३८
------	---------	----

दीङादय आत्मनेपदिनोऽनुदात्ताः

शो	तनूकरणे	४५
पो	अन्तकर्मणि	४७
दो	अवखण्डने	४८

श्यतिप्रभृतयोऽनुदात्ताः परस्मैभाषाः

239 जनी	प्रादुर्भावे	४९
---------	--------------	----

दीपी	दासौ	५०
क्लिश	उपतापे	११६१

जन्यादय उदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

मृष	तितिक्षायाम्	६४
-----	--------------	----

उदात्ताः स्वरितेदुभयतोभाषः

णह	बन्धने	६६
रञ्ज	रागे	६७

अनुदात्ता स्वरितेत उभयतोभाषाः

पद	गतौ	६९
खिद	दैन्ये	७०
विद	सत्तायाम्	७१
बुध	अवगमने	७२
युध	सम्प्रदारे	७३
अनो रुध	कासे	७४
मन	ज्ञाने	७६
252 युज	समार्था	७७

पदादयोऽनुदात्ता अनुदात्तेत आत्मनेभाषाः

राधोकर्मकाद्वृद्धावेव ११८०

व्यध	ताडने	८१
पुष	पुष्टौ	८२
शुष	शोषणे	८३
तुष	तुष्टौ	८४
दुष	वैकृत्ये	८५
श्लिष	मालिङ्गने	८६
शक विभाषितो	मर्षणे	८७
त्रि धिदा	मात्रप्रक्षरणे	८८
क्रुध	कोप	८९
क्षुध	बुभुक्षायाम्	९०
शुध	शौचे	९१
षिधु	संराद्धो	९३

राधादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

णश	अदर्शने	९४
तृप	प्रीणने	९५
268 द्रुह	जिघांसायाम्	९७

मुह	वैचित्थ्ये	११९८
णिह	प्रीतौ (वत्)	१२००

रधादयो वेटः उदात्तैः परस्मैभाषः

शमु	उपशमे	१
तमु	काङ्क्षायाम्	२
दमु	उपशमे	३
श्रुमु	तपसि खेदे च	४
भ्रमु	अनवस्थाने	५
क्लमु	ग्लानौ	७
मदो	दृषे (वृत्)	८

कुप	क्रोधे	३३
लुभ	गार्ह्ये	३८
क्षुभ	सञ्चलने	३९
क्लिद्	आर्द्राभावे	४२
गृधु	अभिकाङ्क्षायाम्	४६

असुप्रभृतय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैपदिनः

पुञ्	अभिपद्ये	४७
डु मिञ्	प्रक्षेपणे	५०
चिञ्	चयने	५१
स्तृञ्	आच्छादने	५२
वृञ्	वरणे	५४
धुञ्	कम्पने	५५

स्वादयोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः

डु डु	उपतापे	५६
हि	गतौ	५७
आप्लृ	व्याप्तौ	६०
298 शक्लृ	शक्तौ	६१

दुनोतिप्रभृतयोऽनुदात्ताः परस्मैपदिनः

क्षि	हिंसायाम्	७६
------	-----------	----

उदात्तः परस्मैभाषः

तुद	व्यथने	८१
णुद	प्रेरणे	८२
दिश	अतिसर्जने	८३
अस्ज	पाके	८४
क्षिप	प्रेरणे	८५
कृप	विलेखने	८६

तुदादयोऽनुदात्ताः स्वरितेऽत उभयतोभाषाः

ओ विजी	भयचलनयोः	८९
ओ लसूजी	वीडायाम्	९०

उदात्ता अनुदात्तेऽत आत्मनेभाषाः

ओ व्रदचू	लेदने	९२
चर्च	परिभाषणे	९८
310 उज्ज	उज्जगें	९९

तुम्प	द्विस्तायाम्	१३१०
घूर्ण	भ्रमणे	३९
इष	इच्छायाम्	५१
लिख	अक्षरविन्यासे	६५
स्फुट	विकसने	७३
स्फुर	सञ्चलने	९०

ब्रश्चादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

पृङ्	व्यायामे	१४०२
मृङ्	प्राणत्यागे	३

अनुदात्तावात्मनेभाषौ

कृ	विक्षेपे	९
गृ	निगरणे	१०

उदात्ताः परस्मैभाषाः

हृङ्	आदरे	११
धृङ्	अवस्थाने	१२

अनुदात्तावात्मनेभाषौ

323 प्रच्छ	क्षीप्तायाम् (वृत्)	१३
------------	---------------------	----

सृज	विसर्गे	१४१४
टु मस्जो	शुद्धौ	१५
स्पृश	संस्पर्शने	२२
विश	प्रवेशने	२४
मृश	आमर्शने	२५

पृष्ठयादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

मिल	संगमे	२९
-----	-------	----

उदात्तः स्वरितेदुभयतोभाषः

मुच्छृ	मोक्षणे	३०
लुप्लृ	छेदने	३१
विद्लृ	लाभे	३२
लिप	उपदेहे	३३
पिच	क्षरणे	३४

मुच्चादयोऽनुदात्ताः स्वरितेत उभयतोभाषाः

विन्दतिस्तूदात्तः.

रुधिर्	आवरणे	३८
--------	-------	----

336 भिदिर्	विदारणे	३९
------------	---------	----

छिदिर् द्वैधीभावे ४०

युजिर् योगे १४४४

रुधादयोऽनुदात्ताः स्वरितेत उभयतोभाषाः

जि इन्धी दीप्तौ ४८

उदात्तोऽनुदात्तेत् आत्मनेपदी

पिप्लु विशेषणे ५१

पिप्लु सञ्चूर्णने ५२

भञ्जो आमर्दने ५३

भुज पालनाभ्यवहारयोः ५४

शिषाढयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

हिसि हिंसायाम् ५६

अञ्जू व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु

ओ विजी भयचलनयोः ६०

उदात्ता उदात्तेतः परस्मैपदिनः

तनु विस्तारे करणे च ६३

तनाढ्य उदात्ता स्वरितेत उभयतोभाषाः

348 मनु अवयोधने ७१

उदात्तो ऽनुदात्तोदात्मनेभाषः

डु कृञ्	करणे	७२
---------	------	----

अनुदात्त उभयतोभाषः

डु क्रीञ्	द्रव्यविनिमये	१४७३
प्रीञ्	तर्पणे कान्तौ च	७४
स्तम्भु	रोधने (सौत्रः)	

ऋधादयोऽनुदात्ता उभयतोभाषाः

पूञ्	पवने	८२
लूञ्	छेदने	८३
स्तृञ्	आच्छादने	८४

उदात्ता उभयतोभाषाः

ज्या	वयोहानौ	९९
ज्ञा	अवबोधने	१५०७
बन्ध	बन्धने	८

ज्यादयोऽनुदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

359 वृङ्	सस्मक्तौ	९
----------	----------	---

उदात्त आत्मनेपदी

मन्थ	विलोडने	११
ग्रन्थ	सन्दर्भे	१३
क्लिश	विवाधने	२२
अश	भोजने	२३
पुप	पुष्टौ	२९
मुप	स्तेये	१५३०

श्रन्थादय उदात्ता उदात्तेतः परस्मैभाषाः

ग्रह	उपादाने	३३
------	---------	----

उदात्तः स्वरितेदुभयतोभाषः

चुर	स्तेये	३४
चिति	स्मृत्याम्	३५
यत्रि	सङ्कोचे	३६
लक्ष	दर्शनाङ्कनयोः	३८
पीड	अवगाहने	४४
भक्ष	अदने	५७

खडि	भेदने	८२
मडि	भूषायां हर्षे च	८७
चुद	सञ्चोदने	९२
तुल	उन्माने	९९
मूल	रोहणे	१६०७
पाल	रक्षणे	८
रह	त्यागे	२७
चूर्ण	सङ्कोचने	४१
पूज	पूजायाम्	४२
तिज	निशातने	५२
कृत	संशब्दने	५३
वर्ध	छेदने पूरणे च	५४
पिडि	सङ्घाते	६९

आकुस्मादात्मनेपदिनः

चित	सञ्चेतने	७५
तर्ज	भर्त्सने	८१
भर्त्स	च	८२

कुत्सनान्नो वा कुत्सितस्मयने

बुधिर्	विशब्दने	१७२८
भूष	अलंकारे	३०
तसि	च	३१
पूरी	आप्यायने	१८०३

इत ऊर्ध्वं धृषधानुमभिव्याप्य वैकल्पिकणिचः

अर्च	पूजायाम्	८
प्त्रद्	आस्वादने	९
वृजी	वर्जने	१८१२
शिष	असर्वोपयोगे	१७
छद्	अपवारणे	१८
मान	पूजायाम्	४३
वच	परिभाषणे	४४
मार्ग	अन्वेषणे	४६
गर्ह	विनिन्दने	४७
मृष	तितिक्षायाम्	४९

स्वरितेत्

अथादन्ताः

कथ	वाक्यप्रबन्धे	५१
वर	ईप्सायाम्	५२
गण	सङ्ख्याने	५३
रच	प्रतियत्ने	६४
कल	गतौ सङ्ख्याने च	६५
स्पृह	ईप्सायाम्	७१
शील	उपधारणे	७८
गवेष	मार्गणे	८३
ऊन	परिहाणे	८८

आगर्वादात्मनेपदिनः

मृग	अन्वेषणे	१९००
अर्थ	उपयाच्ञायाम्	५

(गर्वे) इत्यागर्वायाः

सूत्र	वेष्टने	८
18 सूत्र	प्रस्रवणे	९

प्रातिपदिकान्धात्वर्थे बहुलमिष्टवच्च.

तत्करोति तदाचष्टे.

धातुरूपं च.

आख्यानात्कृतस्तदाचष्टे, कृल्लुक्

—प्रकृतिप्रत्यापत्तिः प्रकृतिवच्च कारकम्.

कर्तृकरणाद् धात्वर्थे.

चित्र	चित्रीकरणे	१९१७
मिश्र	सम्पर्के	२१
दण्ड	दण्डनिपातने	२६
अङ्कः	पदे लक्षणे	२७
सुख	तत्क्रियायाम्	२९
दुःख	च	३०
रूप	रूपक्रियायाम्	३३
व्यय	वित्तसमुत्सर्गे	३४

एवमान्दोलयति प्रेङ्खोलयति
विडम्बयति अवधीरयतीत्यादि.

इति श्री पाणिनिमुनिप्रणीते
धा तु पा ठे
प्रसिद्धमात्रः

ॐ नमः पाणिनिकात्यायनपतञ्जलिभ्यः
शब्दविद्यासम्प्रदायकर्तृभ्यो नमो गुरुभ्यो
नमो महद्भ्यः.

विभक्तिश्च. सुप्तिङौ. (सुपः तिङश्च)

अर्थवदधानुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम्.

कृत्तद्धितसमासाश्च. प्रातिपदिकम्.

कृद् तिङ्. (धातोः प्रत्ययः)

प्रत्ययः.

परश्च. (पर एव न पूर्वे)

ङ्याप्रातिपदिकात्.

स्त्रौजसमौद्गष्टाभ्याम्भिस्ङेभ्याम्भ्यस्ङसिभ्याम्-
भ्यस्ङसोसाङ्ङ्योस्सुप्.

अव्ययादाप्सुपः. लुक्.

स्वरादिनिपातमव्ययम्.

उपसर्ग विभक्तिप्रतिरूपकाश्च. अव्ययानि.

तद्धितश्चासर्वविभक्तिः. अव्ययम्.

कृन्मेजन्तः. अव्ययम्.

क्त्वातोऽसून्कसून्ः. अव्ययानि.

अव्ययीभावश्च. अव्ययम्.

सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु ।

वचनेषु च सर्वेषु यत्र व्येति तदव्ययम् ॥

वष्टि भागुरि रल्लोपमवाप्योरुपसर्गयोः ।

आप ञ्चैव हलन्तानां यथा वाचा निशा दिशा ॥

वगाह्य, पिधानम्

अचोन्त्यादि टि.

येन विधिस्तदन्तस्य.

यस्मिन्विधिस्तदावलग्रहणे.

(सप्तम्यन्ते अलग्नहणे विशेषणीभूते यो
विधिरारभ्यते स तदादौ ज्ञेयः)

अलोन्त्यस्य. (पष्ठीनिर्दिष्टः आदेशः)

डिञ्च, अन्त्यस्य (स्थानिन आदेशः)

आदेः परस्य. (परस्य यदुक्तं तत् स्थानिनः आदेः)

अनेकाल् शित् सर्वस्य.

तस्मादित्युत्तरस्य.

उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान्.

(सप्तमी पञ्चमी)

आद्यन्तौ ट्कितौ.

मिदचोन्त्यात्परः.

अपृक्त एकाल्प्रत्यः.

अलोन्त्यात्पूर्व उपधा.

पूर्वत्रासिद्धम्.

ह्रस्वं लघु.

संयोगे गुरु. ह्रस्वम्.

दीर्घञ्च. गुरु.

स्थानिवदादेशो नाल्विधौ.

यस्मात्प्रत्यविधिस्तदादि प्रत्ययेङ्गम्.

34

विभक्ति

अर्थे प्रथमा. गौरश्च. पुरुषो हस्ती.

अनभिहिते.

सप्तम्यधिकरणे च. भूतले घटः, दूरे, अन्तिके वा.

ध्रुवमपायेऽपादानम्. (विभागे स्थिरम्)

39 अपादाने पञ्चमी. वृक्षात् पतति.

कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम्.

चतुर्थी सम्प्रदाने. ददिद्राय ददाति.

स्वतन्त्रः कर्ता.

साधकतमं करणम्.

कर्तृकरणयोः (अनुक्तयोः) तृतीया.

व्याघ्रेण हन्यते गौः, कुठारेण छिनत्ति वृक्षम्.

कर्तुरीप्सिततमं कर्म.

कर्मणि (अनुक्ते) द्वितीया. ओदनं भुङ्के.

ग्रामं व्रजति.

नदीं याति.

षष्ठी शेषे. राज्ञः पुरुषः, धनं वा.

लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः. कर्तरि.

अकर्मकेभ्यो धातुभ्यो — भावे कर्तरि च लः.

सकर्मकेभ्यो ,, — कर्मणि ,, ,,

वर्तमाने लट्. धातोः परे (भू + लट्)

50 लस्य—

तिप्

तत्

झि

सिप्

थत्

थ

मिप्

वत्

मत्

त	आताम्	झ
थास्	आथाम्	ध्वम्
इट्	वहि	महिङ्

तिङ् शित् सार्वधातुकम्.

तङनावात्मनेपदम्.

भावकर्मणोः. धातोरात्मनेपदम्.

सार्वधातुके यक्. धातोः भावकर्मणोः.

टित् आत्मनेपदानां टेरे. भूयते चैत्रेण.

लः

— कर्मणि —

अनुभूयते चैत्रेण सुखम्.

लः

— कर्तरि —

कर्तरि शप्. धातोः सार्वधातुके.

सार्वधातुकार्धधातुकयोः. इको गुणः.

भवति, भवसि.

58 अतो दीर्घो यजि. सार्वधातुके.

भवामि, भवतः - भवथः, भवावः.

ज्ञोन्तः. प्रत्ययस्य

अतो गुणे. अपदान्तात् पर एकः पूर्वपरयोः.

भवन्ति, भवथ, भवामः

तिङ्स्त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः

तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः

युष्मद्युपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि

मध्यमः

अस्मद्युत्तमः. उपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि.

65 शेषे प्रथमः

स भवति तौ भवतः ते भवन्ति.

त्वं —सि युवां —थः यूयं —थ.

अहं —वामि आवां —वावः वयं भवामः

भावो भावना उत्पादना क्रिया सा च धातुत्वेन सकल-
धातुवाच्या । भावार्थकलकारेणानूद्यते । युष्मदसङ्ख्यां
सामानाधिकरण्याभावात् प्रथमपुरुषः । तिङ्वाच्यभावनाया
असत्त्वरूपत्वेन द्वित्वाद्यप्रतीतेर्न द्विवचनादि, किन्त्वेकवचन-
मेव भावे प्रयोगे.

थासः से. ङि तोलस्य

अनुभूयसे, अनुभूये

सार्वधातुकमपित्. ङित्.

आतो ङितः. अतः परस्य इय्.

लोपोव्योर्वलि. अनुभूयेते, धे, यावहे.
अनुभूयन्ते, ध्वे, यामहे.

गौः हन्यते व्याघ्रेण.

त्वम् हन्यसे ”

अहम् हन्ये ”

- नाम -

रायो हलि. आ. राः, रायम्, राभ्याम्.

हल्ङ्याभ्यो दीर्घात् सुति स्यपृक्तं हल्. लुप्यते.
मरुत्, मरुतम्.

झलां जश् झशि. मरुद्भ्याम्, मरुत्सु.

73 चोः कुः पदान्ते झलि च.

घाक्, घाचम्, घाग्भ्याम्, घाक्पु.

भिषक्, भिषजम्, भिषग्भ्याम्.

खरि च, झलां चरः. भिषक्षु.

तातः

असि पूर्वः, अकोऽचि एकः पूर्वपरयोः. तातम्
टा ङसि ङसां इनात्स्याः, अतः परेषाम्. तातेन.
डेर्यः, अतः परस्य.

सुपि च, अतो दीर्घो यञि.
ताताय, तातात्, तातस्य, ताते, तातौ,
ताताभ्याम्.

ओसि च, अत एत्. तातयोः.

प्रथमयोः पूर्वसवर्णः, दीर्घ एकः पूर्वपरयोः अकोऽचि.
ताताः.

तस्माच् शसो नः पुंसि, (पूर्वसवर्णदीर्घात्.)
तातान्.

नादिचि, पूर्वसवर्णदीर्घः.

अतो भिस ऐस्. तातैः.

84 बहुवचने झल्येत्. अतः सुपि. तातेभ्यः.

ह्रस्व नद्यापो नुट्. आमः.

नामि, अचो दीर्घः. तातानाम्, तातेषु.

यू स्त्र्याख्यौ नदी. पेटी, पेटीम्, पेट्या.

आण् नद्याः, डितः. पेट्यै, पेट्याः.

डेनाम् नद्याम्नीभ्यः. पेट्याम्.

दीर्घाज् जसि च, इचि न पूर्वसवर्णदीर्घः.

पेट्यौ, पेटीभ्याम्, पेट्योः, पेट्यः, पेटीः,
पेटीभिः, पेटीनां, पेटीषु.

माला, मालाम्.

आङि चापः, ओसि च एत्. मालया

याडापः, डितः. मालायै, मालायाः.

औङ् आपः, ङी. माले, मालाभ्यां, मालयोः,
मालाः, मालाभिः, मालानां, मालाषु.

— सम्बुद्धिः —

94 एकवचनं सम्बुद्धिः. सम्बोधने प्रथमायाः.

सम्बुद्धौ च, आप एत्.

एङ् ह्रस्वात् सम्बुद्धेः, हलो लुक्.

हे माले, बाले, तात.

अम्बार्थनाद्योर्ह्रस्वः, सम्बुद्धौ.

हे अम्ब, अक्क, पेदि, द्रौपदि, गौरि.

ह्रस्वस्य गुणः, (इकः) सम्बुद्धौ.

हे पते, सखे, कपे, मते.

99 सर्वादीनि सर्वनामानि.

सर्व. विश्व. उभ. उभय. उत्तर. उत्तम.
अन्य, अन्यतर. इतर. त्वत्. त्व. नेम.
सम. सिम.

पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थाया-

मसञ्ज्ञायाम्.

स्वमज्ञाति धनाख्यायाम्.

अन्तरं वहिर्यज्ञोपसंख्यानयोः.

त्यद्, तद्, यद्. एतद्. इदम्. अदस्. एक.

द्वि. युष्मद्. अस्मद्. भवतु. किम्.

सर्वनाम्नः स्मै. डे प्रत्ययस्यातःपरस्य. सर्वस्मै.

ङसि ङ्योः स्मात् स्मिनौ. अतः सर्वनाम्नः.

सर्वस्मात्, सर्वस्मिन्.

जसः शी, अतः सर्वनाम्नः. सर्वे.

आमि सर्वनाम्नः सुट्. सर्वेषाम्.

किमः कः, विभक्तौ. कस्मै.

त्यदादीनां अः. विभक्तौ. यस्मै.

तदोः सः सावनन्त्ययोः, त्यदादीनाम्.

सः, एषः, तस्मै, एतस्मै.

एतत्तदोः सुलोपोऽकोरनञ्समामे हलि.

स गजः, स शनैः, सोऽपि.

अजाद्यतष्टाप्. स्त्रियाम्. सा, या, एषा, का.

(अजा, अश्वा, अजः, अश्वः.)

सर्वनाम्नः म्याट् ह्रस्वश्च, आपः. परस्य डितः.

तस्यै, यस्यै, कस्यै, कस्याम्.

110 अत्यमन्तस्य चाधातोः. दीर्घ उपगयाः

सावसम्बुद्धौ. (भयात्)

(भयतु, गोमतु, यावतु.)

उगिदचां सर्वनामस्थानेऽधातोः, जुम्.

सुडनपुंसकस्य, सर्वनामस्थानम्.

संयोगान्तस्य लोपः, पदस्य.

भवान्. भवन् ! भवता. भवद्भ्याम्.

(चन्द्रमस्. अप्सरस्. उषस्. वेधस्. पुरोधस्.)

चन्द्रमाः. चन्द्रमः ! चन्द्रमसा.

चन्द्रमोभ्याम्.

गोतो णित्. सर्वनामस्थानम्.

(गो)

अचो ङिति, वृद्धिः. गौः, गावौ, गावः.

औतोमृशसोः, अचि एकः पूर्वपरयोः.

गाम् (गावौ) गाः. गवा, गोभ्याम्.

ङसिङसोश्च, एङः अति पूर्व एकः पूर्वपरयोः.

गोः. गवि, गवोः, गोषु.

(पप्)

णान्ता पट्. सङ्गथा.

119 पङ्भ्यो लुक्. जदशसोः.

झलां जशोऽन्ते, पदस्य. षट्, षड्भिः.

षट्चतुर्भ्यश्च. आमो नुट्.

पुना ण्डुः, स्तोः. (षड्णाम्) षण्णाम्,
षट्सु.

. (पञ्चन्, सप्तन्, अष्टन्, नवन्, दशन्.)

नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य, पदस्य. पञ्च.
पञ्चभिः, पञ्चभ्यः.

नलोपः सुप्स्वरसञ्ज्ञा तुग्विधिषु कृति, असिद्धः.

नोपधायाः, नामि दीर्घः. पञ्चानां, पञ्चसु.

चतुरनडुहोरामुदात्तः, सर्वनामस्थाने.

(चत्वारि) चत्वारः, चतुरः, चतुर्भिः.

रषाभ्यां नो णः समानपदे. चतुर्णाम्, चतुस्सु.
(पूष्णा)

त्रिचतुरोः स्त्रियां तिमृचतमृ, सुप्ति.

अचि र ऋतः. तिष्ठचतस्रोः.

तिष्ठः, चतस्रः, तिष्ठभिः, चतसृभिः.

130 उर्नोण्, (ऋवर्णान्तस्य णः) तिष्ठणाम्,
चनसृणाम्.

न तिसृचतसृ, नामि दीर्घः.

जसि च, ह्रस्वस्य गुणः.

त्रयः, त्रीन्, त्रिभिः, त्रिभ्यः.

त्रेस्त्रयः, आमि.

अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवायेऽपि, रषाभ्यां नोणः

समानपदे. त्रयाणाम्, त्रिषु.

रामेण, सर्वेण. (पूर्णा)

पदान्तरस्य, नोणो न. सर्वान्, त्रीन्.

न षट्स्वस्त्रादिभ्यः, डीप्टापौ स्त्रियाम्.

षट्, पञ्च, स्वसा.

स्वसा तिस्रश्चतस्रश्च ननान्दा दुहिता तथा ।

याता मातेति सप्तैते स्वस्त्रादय उदाहृताः ॥

— कविः, भानुः. —

कविम्, भानुम्.

शेषो व्यसखि. (अनदी) इदुतौ.

आङो नाऽस्त्रियाम्. छेः. कविना, भानुना.

139 वेडिति. गुणः. कवये, भानवे, कवेः, भानोः.

अच् च घेः, इदुद्ग्यां परस्य डेरौत्.

कवौ, भानौ. कवी, भानू. कविभ्याम्,

भानुभ्याम्. कव्योः, भान्वोः.

कवयः, भानवः. कवीन्, भानून्.

कविभिः, कविभ्यः, कवीनाम्.

पतिः समास एव, धिः. भूपतिना, नृपतिना,

भूपतये, भूपतेः, भूपतेः, भूपतौ, पत्या, पत्ये.

अनङ् सौ. असम्बुद्धौ सखिशब्दस्य.

सर्वनामस्थाने चासम्बुद्धौ, दीर्घो नोपधायाः.

— सखा.

सख्युरसम्बुद्धौ, सर्वनामस्थानं णित्.

सखायौ, सखायः. सखायम्, सखायौ,

सख्या, सख्ये.

ख्यत्यात्परस्य, डसिङ्सोरत उत्.

सख्युः, पत्युः.

146 औत्, इदुद्ग्यां डेः. सख्यौ, पत्यौ.

पती, पतिभ्याम्, सखिभ्याम्, सख्योः,

पत्योः, पतयः, सखीन्, पतीन्, सखिभिः,
पतिभिः, सखीनाम्, पतीनाम्, सखिषु,
पतिषु.

ऋदुशनस्पुरुदंसोऽनेहसाञ्च, अनङ् सावसम्बुद्धौ.
माता, पिता.

ऋतो ङिसर्वनामस्थानयोः, गुणः.

उरण् रपरः, (ऋकारस्थानेऽण्.)

मातृ, पितृ, भ्रातृ, दुहितृ.

मातरौ, पितरौ, मातरः, पितरः.

हे मातः ! पितः ! मातरम्, पितरम्.

मातृः, पितृन्, मात्रा, पित्रा.

मात्रे, पित्रे, मातृभ्याम्, पितृभ्याम्.

ऋत उत्, ङसिङ्सोरति एकः पूर्वपरयोः.

161 रात्सस्य, संयोगान्तस्य लोपः.

मातुः, पितुः, मात्रोः, पित्रोः.

मातृणाम्, पितृणाम्, मातरि, पितरि.

मातृषु, पितृषु.

(स्वसृ)

स्वसा, स्वसः !

अप्तृन्तृच्-स्वसृ-नप्तृ-नेष्टृ-त्वष्टृ-क्षत्-होत्-पोत्-
प्रशास्तृणाम्, उपधाया दीर्घोऽसम्बुद्धौ
सर्वनामस्थाने.

स्वसारौ, स्वसारः, स्वसारम्, स्वसृः,
स्वस्रा, स्वसृभ्याम्, स्वसृमिः.

(अप्.)

आपः, अपः.

अपो मि. तः.

अद्भिः, अद्भ्यः, अपाम्, अप्सु.

(गिर, पुर.)

वोरूपधाया दीर्घ इकः. धातोः पदान्ते.

गीः, पूः. गिरौ, पुरौ. गीर्भ्याम्, पूर्भ्याम्.

—१५६११—

(शुचि, अम्नु.)

155 स्वमोर्नपुंसकात्. लुक्. - अम्नु, शुचि,

इकोऽचि विभक्तौ, जुम् नपुंसकस्य.

अम्बुना, अम्बुने, अम्बुनः, अम्बुनि.

नपुंसकाच्च, औङः शी. अम्बुनी, अम्बुभ्याम्.

जश्शसोः शिः, नपुंसकात्.

शि सर्वनामस्थानम्.

अम्बूनि, अम्बुभिः, अम्बुनाम्, अम्बुषु.

त्रीणि, चत्वारि.

(फल, जल)

अतोऽम्. स्वमोर्नपुंसकात्, फलम्, फले.

अद्ङ्ङतरादिभ्यः पञ्चभ्यः, स्वमोर्नपुंसकात्.

अन्यत्.

नपुंसकस्य झलचः, जुम् सर्वनामस्थाने.

फलानि. किम्, के, कानि.

(यशस्)

यशः, यशसी.

163 सान्तमहतः संयोगस्य, दीर्घो नोपधायाः,
सर्वनामस्थाने चासम्बुद्धौ.
(सान्तसंयोगस्य महत्तश्च नस्योपधायाः.)

नश्वापदान्तस्य झलि, मोऽनुस्वारः.

यशांसि, यशसा, यशोभ्याम्, यशस्सु.

(नमस्, पयस्, पाथस्, अम्मस्)

महान्. महन् ! महान्तम्, महता, महद्भ्याम्.
पुंसोऽसुङ्, सर्वनामस्थाने. (पुमस्)

पुमान्, पुमन् ! पुमांसम्, पुंसा, पुम्भ्याम्.

राजा.

न डिसम्बुध्योः, नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य.

राजन् ! राजानम्.

अल्लोपोऽनः. अङ्गस्य भस्य (अचि सुपि शसादौ)

राज्ञा, राजभ्याम्.

विभाषा डिश्योः. अल्लोपोऽनो भस्य

राज्ञि, राजनि, राज्ञोः, राजसु.

इन् हन् पूषार्यम्णा शौ, दीर्घ उपधायाः.

170 सौ च, असम्बुद्धौ दीर्घ उपधाया इन् हन्
पूषार्यम्णाम्. पूषा, पूषणम्.

नाम, नाम्नी नामनी, नामानि
नाम्ना, नाम्नि नामनि, नामभ्याम्.

रोऽसुपि. अहन् शब्दस्य.

अहः, अहरहः, अहर्गणः.

अह्नी, अहनी, अह्ना, अह्नि, अहनि.

अहन्. (अस्य) रुः पदान्ते.

अहोभ्याम्, अहानि, अहोमिः, अहाम्.

अहस्सु.

न संयोगाद्मन्तात्, अहोपोऽनः.

अध्वनि, अध्वना, कर्मणा, कर्मणि,

यज्वना, यज्वनि, ब्रह्मणा, ब्रह्मणि.

अस्थिदधिसक्थ्यक्षणामनडुदात्तः.

तृतीयादिष्वचि, अस्त्रा, दग्ना.

श्वा, श्वन् ! श्वानम्.

इग्यणः संप्रसारणम्.

श्वयुवमघोनामतद्धिते, भानां संप्रसारणम्.

177 सम्प्रसारणाच्च, अचि पूर्वे एकः पूर्वेपरयोः.

शुना, श्वभ्याम्, युवा, युवन् !

युवानम्, मघवा, मघवन्, मघवानम्.
न सम्प्रसारणे सम्प्रसारणम्.

यूना, युधभ्याम्, मघोना, मघवभ्याम्.

— सन्धिः —

(महान् तत्र तिष्ठति.)

नश् छव्यप्रशान्. रुः अम्परे. (विसर्गसत्त्वे)

अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा महाँस्तत्र.

अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः. महाँस्तत्र.

(अनुनासिकाभावपक्षे रोः पूर्वस्मात्परः.)

तांस्तान्, कांस्कान्.

पुमः खय्यम्परे, रुः. पुँस्कोकिलः.

पुंस्कोकिलः.

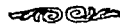
तोर्लि, परसवर्णः, उल्लेखः, अल्लोपः.

ङमो ह्रस्वादचि ङमुण् नित्यम्

प्रत्यङ्ङात्मा, सुगण् णीष्टे, सन् नेधते.

185 छे च. ह्रस्वस्य तुक्. वृक्षच्छाया, स्वच्छग्रम्.

आङ् माङ्गेश्च, छेतुक्. आच्छादयति, माच्छिदत्.
 दीर्घात्पदान्ताद्वा, तुक् छे. लता छाया.
 डः सि छुट्. वा. षट्सन्तः.
 नश्च, सि धुङ् वा. सन् त्सः.
 शि तुक्, वा नः. सञ् च् शोभते.
 शश् छोटि, वा. सञ् छोभते.

— सर्वनाम —

इदमो मः, सौ.
 इदोऽय् पुंसि. सौ. अयम्.
 दश्च. इदमो मः सुपि. इमम्.
 अनाप्यकः, इदम इदः. अनेन. (टा + सुप्)
 हलि लोपः, इदम इदः आपि.
 असै, अस्मात्, अस्य, अस्मिन्.
 इमौ, आभ्याम्, अनयोः, इमे, इमान्.

197 नेदमदसोरकोः, मिस ऐस्.

एभिः, एभ्यः, एषाम्, एषु.

यः सौ, इदमो दस्य.

इयम्, इमाम्, अनया, अस्यै, अस्याः,
अस्याम्, इमे, आभ्याम्, अनयोः,
इमाः, आभिः, आस्ताम्, आस्तु, इदम्,
इमे, इमानि.

द्वितीयाटौस्वेनः, इदमेनदोरन्वादेशे.

एनम्, एनौ, एनान्, एनेन, एनयोः.
एनाम्, एने, एनाः, एनया, एनयोः.

एनत् क्लीबे, स्वमोः. एनत् एने एनानि.

अदस औ सुलोपश्च. असौ.

अदसोऽसेर्दादु दो मः. अमुम्.

न सु ने, असिद्धः.

अमुना, अमुष्मै, लुमुष्मात्, अमुष्य,
अमुष्मिन्, अमू अमूभ्याम् अमुयोः.

204 एत ईद् बहुवचने. अदसो दात्, दो मः.

अमी अमून् अमीभिः अमीषाम् अमीषु.
असौ अमू अमूः. अमूम् अमू अमूः.
अमुया अमूभ्याम् अमूभिः
अमुष्यै अमुष्याः अमुष्याम्.

अमूषाम्

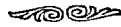
अमुयोः

अमूषु.

अदः

अमू

अमूनि.

प्लुतप्रगृह्या अचि नित्यम्. प्रकृत्या.

ईदूदेद् द्विवचनं प्रगृह्यम्.

कवी इमौ

गुरू इमौ

बाले इमे.

अदसो मात्. ईदूतौ प्रगृह्यौ.

जना अमी — अवश्यं यास्यान्ति.

जनौ अमू — ,, यास्यतः

स्त्रियौ ,, — ,, ,,

ऋत्यकः. वा प्रकृत्या स्युः.

सप्त ऋपयः सप्तर्षयः, सर्वेर्तवः.

वर्षर्तुः, मेषर्क्षः.

2 09 वाक्यस्य टेः प्लुत उदात्तो दूराद्धूते.

एहि कृष्ण !!! ३ अत्र गौश्चरति.

सक्तून् पिव देवदत्त !!! ३.

है हे प्रयोगे हैहयोः. प्लुतः.

हे!!! राम. राम है!!!

गुरोरनृतोनन्त्यस्याप्येकैकस्य प्राचाम्.

दे!!! वदत्त, अयि देवद!!! त्त.

पदस्य. (अप्रेतनम्.)

पदात्.

अनुदात्तं सर्वमपदादौ.

युष्मदस्मदोः पष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्वान्नावौ.

(पदात्परयोरपदादौ स्थितयोः पष्ठीचतुर्थीद्वितीया-
स्थयोः युष्मदस्मदोः वाम् नौ.)

बहुवचनस्य वसूनसौ.

तेमयात्रेकवचनस्य.

218 त्वामौ द्वितीयायाः, एकवचनस्य.

त्वा	वाम्	वः	द्वितीया.
ते	”	”	चतुर्थी.
”	”	”	पष्ठी.
मा	नौ	तः	द्वि.
मे.	”	”	च.
”	”	”	प.

मपर्यन्तस्य. (अग्रेतनम्.)

त्वाहौ सौ, युष्मदस्सदोः.

शेषे लोपः, युष्मदस्सदोरन्त्यस्य.

डेप्रथमयोरम्. युष्मदस्सद्भ्याम्.

त्वम्, अहम्.

युवावौ द्विवचने, युष्मदस्सदोः.

प्रथमायाश्च द्विवचने भाषायाम्.

आ युष्मदस्सदोः. युवाम्, आवाम्.

यूयवयौ जसि. यूयम्, वयम्.

त्वमावेकवचने.

द्वितीयायां च, आ. त्वाम्, माम्.

शसौ न, युष्मदस्सद्भ्यां परस्य.

युष्मान्, अस्मान्.

योऽचि, युष्मदस्सदोरनादेशे.

त्वया, मया.

230 युष्मदस्सदोरनादेशे, आ हलि विभक्तौ.

युवाभ्याम्, आवाभ्याम्.

युष्माभिः, अस्माभिः.

तुभ्यमहौ डयि. तुभ्यम्, मह्यम्.
 भ्यसो भ्यम्. युष्मभ्यम्, अस्मभ्यम्.
 एकवचनस्य च. पञ्चम्या अत्. त्वत्, मत्.
 पञ्चम्या अत्, भ्यसः. युष्मत्, अस्मत्.
 तवममौ डसि.
 युष्मदस्मद्भ्यां डसोऽश्. तव, मम.
 युवयोः, आवयोः.
 साम आकम्. युष्माकम्, अस्माकम्.
 त्वयि, मयि, युष्मास्तु, अस्मास्तु.

अनुदात्तङित आत्मनेपदम्. पृथते.
 धात्वादेः पः सः. स्मयते.
 स्वरितङितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले.
 —आत्मनेपदम्. पचति, पचते.
 णो नः, धात्वादेः. नयति, नयते.
 शेषात्कर्तरि परस्मैपदम्. भवति.

243 लट्: शत्रुशानचावप्रथमासमानाधिकरणे.

भवन्, खादन्, नयन्.

आने मुक्, धातोः. एधमानः, स्यमानः.

कर्तरि कृत्. (कृदतिङ् धातोः.)

ण्वुलृचौ, धातोः.

युवोरनाकौ, भावकः, नायकः.

आर्धधातुकं शेषः, (तिङ् शित् भिन्नः.)

आर्धधातुकस्येड् वलादेः, भविता, एधिता.

गत्यर्थाकर्मकादिभ्यः, क्तः (कर्तरि.)

इतः, यातः, स्नातः, भूतः.

पदरुजविशस्पृशो घञ्.

अत उपधायाः, वृद्धिर्णिति. पादः.

पुगन्तलघूपधस्य च, इको गुणः सार्वधातुकार्ध-
धातुकयोः. वेशः, स्पर्शः.

चजोः कु धिण्यतोः. रोगः.

अन्येभ्योऽपि दृश्यते, धातुभ्यः क्तिप् कार्यान्तरं च.
(लोपदीर्घसम्प्रसारणादि)

वेरपृक्तस्य, लोपः. भूः, भ्रूः, श्रीः, धीः.

ह्रस्वस्य पिति कृति तुक्. इत्, कृत्.

निष्ठा, भूते. भूतवान्, कृतवान्, जितवान्,
नीतवान्, हृतवान्.

किङ्ङिति च, नेको गुणः. भूतम्.
तयोरेव कृत्यक्तखलार्थाः.

(भावकर्मणोः) स्नातम्. कृतः, धृतः.

कृत्याः प्राङ् ण्वुलः.

तव्यत्तव्यानीयरः, धातोः. (गमनीयम्)

भावितव्यम्, भवनीयम्, गन्तव्यः.

गमनीयः, (ग्रामः) कर्तव्यः, करणीयः.

अचो यत्. धातोः. जेयः, नेयः.

ईद्यति, आतः. देयः.

ऋहलोर्ण्यत्. कार्यम्, खाद्यम्.

ओरावश्यके, भाव्यम्.

ईषद्दुःसुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेषु खल्.

ईषत्करः, दुष्करः, सुकरः.

(सुखेन कर्तुं योग्यो दुःखेन वा)

नपुंसके भावे क्तः. भूतम्, रतम्, कृतम्.

270 ल्युट् च. हसनम्, गमनम्, भवनम्.

स्त्रियां क्तिन्. भूतिः, कृतिः, नीतिः.
 गुरोश्च हलः, अ. ईहा, ऊहा.
 इक्षितपौ धातुनिर्देशे. गमिः, गच्छतिः.

सर्वस्य द्वे.

नित्यवीप्सयोः. (पौनःपुन्ये वीप्सायां च पदस्य द्वे

वचने.) पचति पचति, भुक्त्वा भुक्त्वा,

वृक्षं वृक्षं लिञ्चति, ग्रामो ग्रामो रमणीयः.

परेर्वर्जने. परि परि वङ्गेभ्यः वृष्टो देवः.

उपर्यध्यधसः सामीप्ये. उपरि उपरि ग्रामम्.

अध्यधि सुखम्. अधोऽधो लोकम्.

वाक्यादेरामन्त्रितस्यासूयासम्मतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु.

असूयायाम्, सुन्दर सुन्दर वृथा ते सौन्दर्यम्.

सम्मतौ, वेदे वेदे वन्द्योऽसि.

कोपे, दुर्विनीत दुर्विनीत इदानीं ज्ञास्यसि.

कुत्सने, धानुष्क धानुष्क वृथा ते धनुः.

भर्त्सने, चोर चोर घातयिष्यामि त्वाम्.

279 आनुपूर्व्ये द्वे वाच्ये, मूले मूले स्थूलः.

संभ्रमेण प्रवृत्तौ यथेष्टमनेकधा प्रयोगो न्याय-

सिद्धः. सर्प सर्प बुध्यस्व, सर्प सर्प सर्प-
बुध्यस्व बुध्यस्व बुध्यस्व.

क्रियासमभिहारे च. लुनीहि लुनीहीति (लुनाति)

शर्मव्यतिहारे सर्वनाम्नो द्वे वाच्ये समासवच्च

बहुलम्. क्रियाविनिमयः कर्मव्यतिहारः,
अन्योन्यं नमन्ति विप्राः.

— धातुसम्बन्धे प्रत्ययाः —

समानकर्तृकेषु तुमुन्. कर्तुं याति भोक्तुम्.

आभीक्ष्ये णमुल्च. समानकर्तृकेषु नामं नामं
याति गुरुम्. नत्वा नत्वा.

अलं खल्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां क्त्वा.

अलं कृत्वा, भुक्त्वा खलु.

286 समानकर्तृकयोः पूर्वकाले, क्त्वा.

खात्वा भुक्त्वा व्रजति.

समासेऽनञ्पूर्वे क्त्वो ल्यप्.

सम्भूय यान्ति, प्रकृत्य वदति.

— सन् —

धातोः कर्मणः समानकर्तृकादिच्छायां वा.

सन्. (भवितुमिच्छति.)

सनाद्यन्ता धातवः. (भू स लट्.)

(पूर्ववत्सनः.)

सन्यङोः. एकाचो द्वे प्रथमस्य.

अजादेर्द्वितीयस्य. (भूस भूस शप् ति.)

ह्रस्वः, अभ्यासस्याचः. (भुस् भूषति.)

पूर्वोऽभ्यासः.

हलादिः शेषः. अभ्यासस्य. (अन्यहलो लोपः)

(भु भूषति.)

अभ्यासे चर्च, झलां जश्. बुभूषति.

295 सन्यतः, इदभ्यासस्य. पिपठिषति.

सन्त्यच्काम्यच्क्वङ्क्वपोऽथाचारकिप्णिज्यङौ तथा ।

यगायईयङ्णिङ्चेति द्वादशामी सनादयः ॥

— णिच् —

(कर्तुः)

तत्प्रयोजको हेतुश्च, कर्ता.

हेतुमति च, (प्रेरणे) णिच् धातोः.

(भू + णिच् + शप् + लट्.)

भावयति, कारयति. (भवन्तं प्रेरयति)

— क्यच् —

सुप आत्मनः क्यच्. कर्मण इच्छायाम्.

(पुत्रमात्मन इच्छति — पुत्र अम् क्यच् लट्.)

सुपो धातुप्रातिपदिकयोः, लुक्.

क्यचि च, ईदकारस्य. पुत्रीयति.

काम्यच् च, सुपः कर्मण आत्मन इच्छायाम्

. पुत्रकाम्यति.

उपमानादाचारे, क्यच्, सुपः कर्मणः.

(पुत्रमिवाचरति छात्रं) पुत्रीयति.

कर्तुः क्यङ् सलोपश्च, सुप उपमानादाचारे.

काणायते, असुरायते.

304 अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः, अचो यि.

कर्मण्यण्, धातोरूपपदे. कुम्भकारः.

तत्रोपपदं सप्तमीस्थम्.

उपपदमतिङ्, (समस्यत्वे न तिङा)

कुम्भं करोति (कुम्भ + अम् + कृ + अण्).

सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये, शीतभोजी

शीतं भुङ्क्ते तच्छीलः-

— समासः —

चार्ये द्वन्द्वः, समासः. धवखदिरौ.

फलमूलप्रवालम्. (धव + सु + खदिर + सु.)

द्वन्द्वे घि, पूर्वम्. रविचन्द्रौ. कविगायकौ.

अजाद्यदन्तम्, पूर्वम्. अश्ववृषभौ, अजगजौ.

अल्पाचतरम्. पूर्वम्. गोमहिषौ, मूलप्रवालम्.

लघ्वक्षरम्, पूर्वम्. कुशकाशौ. गुणदोषौ.

अभ्यर्हितं च, पूर्वम्. तापसपर्वतौ. ब्रह्मस्तम्भे.

भ्रातुर्ज्यायसः. पूर्वनिपातः. युधिष्ठिरार्जुनौ.

आनङ् ऋतो द्वन्द्वे, उत्तरपदे. मातापितरौ.

317 देवताद्वन्द्वे च, आनङ् उत्तरपदे. सूर्याचन्द्रमसौ.

— एकशेषः —

सरूपाणामेकशेष एकविभक्तौ,

(गज-गज-औ) गजौ.

पुमान् स्त्रिया, (स्त्रिया सहोक्तौ पुमान् शिष्यते)

हंसौ, हंसी च हंसश्च.

भ्रातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्याम्.

भ्रातरौ, स्वसा च भ्राता च.

पुत्रौ, दुहिता च पुत्रश्च.

पिता मात्रा, वा शिष्यते. पितरौ.

माता पितरौ, माता च पिता च.

श्वशुरः श्वश्र्वा, श्वशुरौ. श्वश्रूश्च श्वशुरौ.

श्वश्रूश्च श्वशुरश्च.

त्यदादीनि सर्वैर्नित्यम्, शिष्यन्ते.

स च देवदत्तश्च, तौ.

— कर्मधारयः —

324 विशेषणं विशेष्येण बहुलम्, समस्यते.

प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम्.

उपसर्जनं पूर्वम्, समासे. नीलोत्पलम्,
नीलमुत्पलम्. कृष्णसर्पः.

उपमानानि सामान्यवचनैः, समस्यन्ते.

मेघश्यामः, मेघ इव श्यामः.

उपमितं व्याघ्रादिभिः सामान्याप्रयोगे.

कविकुञ्जरः, पुरुषव्याघ्रः, नरसिंहः,
ना सिंह इव शूरः.

— तत्पुरुषः —

द्वितीया श्रितादिभिः, कृष्णश्रितः,
दुःखातीतः, आपत्प्राप्तः, काशीगतः.

— नञ् —

नञ्. सुपा समस्यते. न कीर्त्तिः.
नलोपो नञः, उत्तरपदे. अकीर्त्तिः, अधेयः.
तस्मान्नुडचि, (लुप्तनकारात्.) अनश्वः,
अनन्तरम्, अविघ्नम्, असंशयम्, अधनः,
अफलः, अगाधः, अनाथः, अनर्हः, अकर्मकः.

— बहुव्रीहिः —

अनेकमन्यपदार्थे. समस्यते स बहुव्रीहिः.
पीताम्बरः, शुक्लाम्बरः. (पीतमम्बरं यस्य सः)
उरः प्रभृतिभ्यः कप्. बहुव्रीहौ.
व्यूढोरस्कः, प्रियसर्पिष्कः, बहुपयस्का.
शेषाद्विभाषा, कप्. वीरपुरुषको देशः,
प्राप्तोदको ग्रामः, ऊढरथो वृषभः,
उपहतपशू रक्षः, उद्धृतौदना स्थाली.
341 तेन सहेति तुल्ययोगे. समासो बहुव्रीहिः.

वोपसर्जनस्य. सहस्य सः.

सपुत्रः, सकर्मकः, सलोमकः.

प्रकृत्याशिषि, सहः. स्वस्ति ते सहपुत्राय
सहदाराय.

सुहृद्दुर्हृदौ मित्रामित्रयोः.

सप्तमीविशेषणं बहुव्रीहौ. पूर्वम्.

कण्ठेकालः, उरसिलोमा.

अलुगुत्तरपदे, सुपः समासे. स्तोकान्मुक्तः,
अन्तिकादागतः, युधिष्ठिरः.

वैयाकरणाख्यायां चतुर्थ्याः. अलुगुत्तरपदे.

आत्मनेपदम्, परस्मैपदम्,

आत्मनेभाषाः, परस्मैभाषाः.

— आख्यातः —

348 आदिप्रभृतिभ्यः शपः, लृक्.

अत्ति	अत्तः	अदन्ति
त्सि	त्थः	त्थ
न्नि	न्नः	न्नः

आस्ते	साते
स्ते	साथे
से	स्वहे

आत्मनेपदेष्वनतः. परस्य ह्रस्वात्.
आसते

धि च. सलोपः. आध्वे
आसहे.

जुहोत्यादिभ्यः श्लुः. शपः.

श्लौ. एकाचो द्वे प्रथमस्य.

कुहोश्चुः, अभ्यासस्य. जुहोति, हुतः.
होपि, हुथः.
होमि, हुवः.

उभे अभ्यस्ताम्.

अदभ्यस्तात्, शस्य.

हुश्रुवोः सार्वधातुके, ओर्यण् अनेकाचोऽसं-
भोगपूर्वस्य अचि. जुहति,
जुहुथ, जुहुमः.

दिवादिभ्यः श्यन्. कर्तरि सार्वधातुके.

358 हलि च. धातोः स्वरूपधाया दीर्घ इकः.

दीव्यति दीव्यतः दीव्यन्ति.

दूयते दूयेते दूयन्ते.

स्वादिभ्यः श्नुः, कर्तरि सार्वधातुके.

सुनोति, सुनुतः, सुन्वन्ति.

लोपश्चास्यान्यतरस्यां स्वोः.

उतः प्रत्ययादसंयोगपूर्वात्.

सुन्वः, सुन्मः, सुनुते.

तुदादिभ्यः शः, कर्तरि सार्वधातुके.

तुदति, तुदतः, तुदन्ति. तुदते.

रुधादिभ्यः श्म, कर्तरि सार्वधातुके.

झषस्तथोर् धोऽधः, रुणद्धि.

शसोरल्लोपः, विङति सार्वधातुके.

झरो झरि सवर्णे, वा लोपो हलः परस्य.

रुन्धः, रुन्धन्ति, रुन्धे.

तनादिकृञ्भ्य उः, कर्तरि सार्वधातुके,

तनोति, तनुतः, तन्वन्ति.

367 कृयादिभ्यः श्रा, कर्तरि सार्वधातुके.

क्रीणाति, क्रीणासि, क्रीणामि.

ई हल्यघोः, किङति सार्वधातुके, श्राभ्यस्तयोरातः.

क्रीणीतः, क्रीणीथः, क्रीणीवः.

श्राभ्यस्तयोरातः, लोपः किङति सार्वधातुके.

क्रीणन्ति, क्रीणाते, क्रीणते.

चुरादिभ्यो णिच्, (स्वार्थे) चोरयति.

णिचश्च, आत्मनेपदं कर्म्ममिप्राये क्रियाफले.

चोरयते, भावयते.

— कर्तरि दश लः —

लोट् च, धातोर्विध्यादिषु (प्रवर्तनायाम्)

अशिपि लिङ्लोटौ.

विध्याशीरादिषु लोट्.

एरुः, लोटः, भवतु.

तुह्योस्तातङ्ङशिष्यन्यतरस्याम्.

सेह्यपिच्च, लोटः. भवताव्.

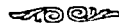
अतो हेः, लुक्. भव, भवताव्.

378 मेर्निः, लोटः.

आडुत्तमस्य पिच्च, लोटः. भवानि.
लोटी लङ्वत्.

तस्थस्थमिपां तान्तन्तामः, डितः लः
भवताम्, भवतम्.

नित्यं डितः, लोपः सस्योत्तमस्य.
भवाव, भवन्तु. भवत. भवाम.

— अनद्यतनभूते लङ्. —

अनद्यतने लङ्, भूते धातोः.
लुङ्लङ्लृङ् लुङ् लृङ् लृङ् अडुदात्तः, धातोः.
इतश्च, लोपो डितो लस्य.

अभवत्	वताम्	वन्
वः	वतम्	वत
वम्	वाव	वाम.

विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसम्प्रश्नप्रार्थनेषु लिङ्.
धातोः.

387 यासुट् परस्मैपदेऽपृदात्तो डिच्च, लिङ्.

लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य; सार्वधातुकस्य.

(भव + यात्.)

अतो येयः, सार्वधातुकस्य.

भवेत्, भवेताम्, भवेः, भवेयम्.

इर्जुस्, लिङः. भवेयुः, भवेम.

— आशीर्लिङ् —

लिङाशिषि, आर्धधातुकम्.

किदाशिषि, यासुट्. (भू यास् ति).

स्कोः संयोगाद्योरन्ते च, पदस्य, झलि च.

भूयात्	यास्ताम्	यासुः
याः	यास्तम्	यास्त
यासम्	यास्व	यास्म

— भूते लुङ् —

लुङ्, भूते धातोः.

माङि लुङ्, - धातोरुपपदे.

स्मोत्तरे लङ्च, माङि लुङ्.

397 न माङ्योगे, अडादौ. मा भवान् भूत्.

ल्लि लुङि, धातोः.

ल्लेः सिच् .

गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु, लुक् .

अभूत्, अभूः.

भुवो वुग्लिङ्लिटोः, अचि. अभूवम्.

— भूतानद्यतनपरोक्षे लिट् —

परोक्षे लिट्, भूतेऽनद्यतने च धातोः.

लिटि धातोरनभ्यासस्य, एकाचोद्धे प्रथमस्य.

भवतेरः, अभ्यासोकारस्य.

लिट् च, आर्धधातुकम् .

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः, लिटः.

णल् अतुस् उत्स. वभूव वभूवतुः वभूवुः

थल् अथुस् अ. वभूविथ वभूवथुः वभूव

णल् व म. वभूव वभूविव वभूविम.

— भविष्यति लट् —

407 लट् शेषे च, भविष्यति क्रियायां क्रियार्थायां
धातोः.

स्यतासी लृलुटोः,

भविष्यति	तः	न्ति
ष्यसि	ष्यथः	ष्यथ
ष्यामि	ष्यावः	ष्यामः.

— अनद्यतनभविष्यति लुट् —

अनद्यतने लुट्, भविष्यतिधातोः.

लुटः प्रथमस्य डारौरसः, (पुरुषस्य.)

टेः, लोपो ङिति. भविता.

तासस्त्योलोपः, सि प्रत्यये. भवितासि.

रि च, तासस्त्योलोपः.

भवितारौ, भवितारः. तास्यः, तास्य.

तासि, स्वः सः.

लिङ्निमित्ते लृङ् क्रियातिपत्तौ, धातोः.

(क्रियाया अनिष्पत्तिः)

अभविष्यत्, अभविष्याम.

आडजादीनाम्, धातूनां लुङ्लङ्लङ्पु.

416 आटश्च, अचि वृद्धिः.

शुना पुः, स्तोः.

ऐधिष्ट	षाताम्	षत.
ष्टाः	षाथाम्	धिध्वम्
षि	ष्वहि	ष्महि

आमेतः, लोटः. एधताम्.

सवाभ्यां वामौ, लोट एतः.

एधस्व, एधध्वम्.

एत ऐ, लोट उत्तमस्य.

एधै, ऐधत, ऐधथाः, ऐधे.

लिङः सीयुट्, एधेत, एधेयाताम्.

ज्ञस्य रन्, लिङः. एधेरन्, एधेथाः.

इटोऽत्, लिङः. एधेय, एधेवहि.

सुट्तिथोः, लिङः. एधिपीष्ट, एधिपीयास्ताम्.

इणः षीध्वंलुङ्लिट् धोऽङ्गात्, मूर्धन्यः.

एधिपीद्वम्, एधिपीय.

एधिष्यते, एधिता.

426 ह एति, तासस्त्योः सस्य. एधिताहे,
एधितास्वहे, एधितास्वहे, ऐधिष्यत.

इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः,

धातोः परे आम् लिटि.

आमः, परस्य लुक्.

कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि, (कृभ्वस्तयो लिट्पराः

आमन्तात्. एधाम् कृ लिट्.)

आम्प्रत्ययत्कृजोऽनुप्रयोगस्य, आत्मनेपदम्.

लिटस्तझयोरेशिरेच्.

असंयोगाल्लिट् कित्, अपित्.

द्विर्वचनेऽचि, द्विर्वचने कर्तव्ये द्विर्वचननिमित्ते

अचि परे नाच आदेशः.

(एधाम् कृ + कृ + ए.)

उरत्, अभ्यासस्य. (प्रत्यये परे.)

एधाञ्चके क्राते क्तिरे.

485 एकाच उपदेशोऽनुदात्तात्. धातो नेट्.

आर्धधातुकस्य वलादेः.

ऊदृदन्तैर्यौतिरुक्षुशीड्स्नुभ्रुश्विहीड्धिमिः ।

घृड्घृम्भ्यां च विनैकाचोऽजन्तेषु निहताः स्मृताः ॥

एधाञ्चकृषे. एधांवभूव, यतुः.

(एधाम् अ अस् अ.)

अत आदेः, अभ्यासस्य दीर्घः.

पधामास सतुः.

शक्ल् पच् मुच् रिच् विच् वच् सिच् प्रच्छि त्यज्
निजिर् भजः । भञ् भुज् भ्रस्ज् मस्जि यज् युज्
रुज् रञ् विजिर् स्वञ्जि सञ्ज् सृजः ॥ १ ॥ अद्
धुद् खिद् छिद् तुदि नुदः पद्य मिद् विद्यतिर्विनद्
शद् सदी स्विद्यति स्कन्दि हदी कुध् भुधि बुध्य-
ती ॥ २ ॥ बन्धिर् युधि रुधी राधिर् व्यध् शुधः
साधि सिध्यती । मन्य हन्नाप् क्षिप् छुपि तप्
तिपस्तृप्यति दृप्यती ॥ ३ ॥ लिप् लुप् वप् शप्
स्वप् सृपि यम् रम् लम् गम् नम् यमो रमिः ।
कुशिर् दंशि दिशी दृश् मृश् रिश् रुश् लिश् विश्
स्पृशः कृषिः ॥ ४ ॥ त्विप् तुप् द्विप् दुप् पुष्य
पिप् विप् शिप् शुप् श्लिष्यतयो घसिः । वसति-
र्दह् दिहि दुहो नह् मिह् रुह् लिह् वहिस्तथा ॥ ५ ॥
अनुदात्ता हलन्तेषु धातवो द्वाधिकं शतम् ॥

— भावे कर्मणि —

(तेन) वभूवे, भविता, भविष्यते भूयताम्
अभूयत भूयेत भविषीष्ट.

437 स्यसिचसीयुट्तासिषु भावकर्मणोरुपदेशोऽञ्जन-

ग्रहदृशां वा चिण्वदिट् च.

भाविता, भाविष्यते भाविषीष्ट.

चिण् भावकर्मणोः, ते च्लेः.

चिणो लुक्, (परस्य) अभावि.

अन्वभाविषाताम्.

— भावि —

स्तूयते	स्तोता	स्ताविता.
स्तूयताम्	स्तोष्यते	स्ताविष्यते
अस्तूयत	स्तोषीष्ट	स्ताविशीष्ट
स्तूयेत	अस्तावि.	दीयते, दास्यते.

440 आतो युक् चिण्कृतोः, ङिति.

अदायि	अदिषाताम्	अदायिषाताम्
दायिष्यते	धीयते	धास्यते अघायि
अधिषाताम्	अघायिषाताम्	
घायिष्यते	घाता	घायिता
हन्यते	हन्ता	घानिता हनिष्यते
घानिष्यते.		

— नाम —

नाभ्यस्ताच्छतुः, तुम्. ददत्, ददती.
 वा नपुंसकस्य, अभ्यस्ताच्छतुर्नुम् सर्वनामस्थाने.
 ददन्ति, ददति.

आच्छीनद्योर्नुम्, वा शतुः. तुदन्ती, तुदती.
 शप्श्यनोर्नित्यम्, आच्छतुर्नुम्शीनद्योः.
 (पचत्), पचन्ती, पचन्ति.
 दीव्यन्ती, दीव्यन्ति.

— स्त्रीप्रत्ययः —

ऋन्नेभ्यो ङीप्, स्त्रियाम्. कर्त्री,
 शीतभोजिनी.

उगितश्च, ङीप्, स्त्रियाम्.
 पचन्ती, भवन्ती.

वयसि प्रथमे, ङीप्. कुमारी.

बहुव्रीहेरूधसो ङीष्.

ऊधसोऽनङ्, बहुव्रीहौ स्त्रियाम्. कुण्डोद्धी.

450 अन्तर्वत्पतिवतोर्नुक्, अन्तर्वत्नी, पतिवत्नी.

पत्युर्नो यज्ञसंयोगे, वसिष्ठस्य पत्नी.
 नित्यं सपत्न्यादिषु, सपत्नी, एकपत्नी,
 वीरपत्नी.

वर्णादनुदात्तात्तोपधात्तो नः.

रोहिणी, रोहिता.

जानपद कुण्ड गोण स्थल भाज नाग काल -
 नील कुश कामुक कबराद् वृत्त्यमत्रावपना -
 कृत्रिमाश्राणा श्रौत्यवर्णा नाच्छादना यो -
 त्रिकार मैथुनेच्छा केगवेशेषु, ङीप्.

.) जानपदी घृत्तिथेत्.

शोणात्याचाम्, वा ङीप्. शोणी, शोणा.

वोतो गुणवचनात्, ङीप्. मृद्वी, मृदुः.

ब्रह्मादिभ्यश्च, ङीप्. ब्रह्मा, ब्रह्मः.

पुंयोगादाख्यायाम्. ङीप्. नित्यम्. गोपी.

459 इन्द्र वरुण भव अर्ध रुद्र मृड हिमारण्य यव यवन-
 मातुलाचार्याणामानुक. ङीप् पुंयोगादाख्यायाम्.

इन्द्राणी, भवानी.

हिमारण्ययोर्महत्त्वे. हिमानी, अरण्यानी.

यवाहोवे. यवानी.

यवनाल्लिप्याम्. यवनानी.

मातुलोपाध्याययोरानुस्वा. मातुली, मातुलानी,
उपाध्यायी, यानी.

आचार्यादणत्त्वम्. आचार्यानी.

खांगाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात्, वा.

अतिकेशी, अतिकेशा, चन्द्रमुखी, चन्द्रमुखा,
नासिकोदरौष्ठजङ्घादन्तकर्णशृङ्गाच्च.
तुंगनासिकी, स्थूलोदरी.

न क्रोडादिबह्वचः, कल्याणक्रोडा.

सहनञ्जविद्यमानपूर्वाच्च. सकेशा, अकेशा.

नखमुखात्सञ्ज्ञायाम्. शूर्पणखा, गौरमुखा.

दिग्पूर्वपदान्ङीप्. प्राङ्मुखी.

सख्यशिश्रीति भाषायाम्.

जातेरस्त्रीविषयादयोपधात्. तदी.

पाककर्णपर्णपुष्पफलमूलवालोत्तरपदाच्च.

ओदपाकी, शंकुकर्णी, शालपर्णी, शंखपुष्पी.

ऊङुतः. कुरुः, पङ्गुः.

470 ऊरुत्तरपदादौपम्ये. करभोरुः.

संहितशफलक्षणवामादेश्च. संहितोरुः.

शफोरुः, लक्षणोरुः, वामोरुः.

शांगरवाद्यजो ङीन्. शांगरवी, बैदी.

— तद्धितः —

तद्धिताः.

यूनस्तिः. स्त्रियाम्. युवतिः.

तद्धितेष्वचामादेः, वृद्धिर्णिणति किति च.

प्राग्दीव्यतो ऽण्.

तस्यापत्यम्.

ओर्गुणः, तद्धिते भस्य. औपगद्यः.

अत इञ्. तस्यापत्यम्.

यस्येति च, भस्य तद्धिते. दाशरथिः.

नडादिभ्यः फक्, तस्यापत्यम्.

आयनेयीनीयियः फट्खलुघां प्रत्ययादीनाम्.

नाडायणः, चारायणः.

483 गर्गादिभ्यो यञ्. गार्ग्यः.

अनृष्यानन्तर्ये बिदादिभ्योऽञ्.

वैदः, पौत्रः, दौहित्रः.

स्त्रीभ्यो ढक्. राधेयः, द्रौपदेयः, वैनतेयः.

शौभनेयः, सौमित्रेयः.

क्षत्राद् घः, तस्यापत्यम्. क्षत्रियः.

स्वसुश् छः, " स्वस्त्रीयः.

भ्रातुर्व्यञ्च, " भ्रातृव्यः, भ्रात्रीयः.

कुलात् खः, " कुलीनः.

अपत्यं पौत्रप्रभृति गोत्रम्.

जीवति तु वंश्ये युवा.

क्षत्रियसमानशब्दाज्जनपदात्तस्य राजन्यपत्यवत्.

पाञ्चालः, कोसलः.

जनपदे लुप्, लुपि युक्तवद्व्यक्तिवचने.

तेन रक्तं रागात्, अण्. काषायम्.

नक्षत्रेण युक्तः कालः. कार्तिकमहः.

संस्कृतं भक्षाः. आप्रायवाः.

सास्मिन् पौर्णमासीति. चैत्री.

किं सर्वनामबहुभ्योऽद्यादिभ्यः, परस्य.

पञ्चम्यास्तसिल्, वा. द्वाभ्याम्.

कुतिहोः, किमः. कुतः, कस्मात्, यतः, ततः.

एतदोऽन्, अतः.

इदम इश्, इतः, अमुतः, बहुतः.

पर्यभिभ्याञ्च, तसिल् सर्वोभयार्थाभ्याम्.

परितः = सर्वतः, अभितः = उभयतः.

सप्तम्यास्त्रल्. कुत्र, यत्र, तत्र, अमुत्र, बहुत्र.

इदमो हः, सप्तम्याः. इह.

किमोऽत्. सप्तम्याः वा.

काति, किमः. क, कुत्र, कस्मिन्.

इतराभ्योऽपि दृश्यन्ते, तसिलादयः.

(स भवान्) ततो भवान्, तत्रभवान्.

तं भवन्तम्, ततो भवन्तम्, तत्रभवन्तम्.

ततो देवानाग्निषः, तत्र देवानाग्निषः.

सर्वैकान्यर्कियत्तदः काले दा.

510 सर्वस्य मोऽन्यतरस्यां दि, सदा, सर्वदा,

एकदा, अन्यदा, कदा, यदा, तदा.

इदमोर्हिंल, सप्तम्याः काले.

एतेतौ रथोः, इदमः, एतर्हि.

अधुना, इदमः काले सप्तम्याः. अधुना.

दानीं च, इदमः काले सप्तम्याः. इदानीम्.

तदो दा च, काले सप्तम्या दानीं च.

तदा, तदानीम्.

अनद्यतने हिंलन्यतरस्याम्. कर्हि, कदा,
यर्हि, यदा, तर्हि, तदा, एतर्हि.

प्रकारवचने थाल्, सर्वथा, यथा, तथा.

इदमस्थमुः, प्रकारवचने. इत्थम्.

किमश्च, थमुः प्रकारवचने. कथम्.

दिक्शब्देभ्यः सप्तमीपञ्चमीप्रथमाभ्यो दिग्देश -
कालेष्वस्तातिः.

पूर्वाधरावरणामसि पुरधवश्चैषाम्.

पुरः, पुरस्तात्, अधः, अधस्तात्,

अवः, अवस्तात्.

522 दक्षिणोत्तराभ्यामतसुच्. दक्षिणतः, उत्तरतः.

विभाषा परावराभ्याम् परतः, अवरतः.

परस्तात्, अवरस्तात्.

अञ्चेलुक्. अस्तातेः.

लुक् तद्धितलुकि, स्त्रीप्रत्ययस्य.

प्राक्, उदक्, प्रत्यक्, अवाक्.

उपर्युपरिष्ठात्, ऊर्ध्वस्य.

पश्चात्, अपरस्य.

एनवन्यतरस्यामदूरेऽपञ्चम्याः

उत्तरेण, दक्षिणेन, पूर्वेण, परेण, अधरेण

आहि च दूरे, दक्षिणादाच्. दक्षिणाहि.

किञ्चित्तदो निर्धारणे द्वयोरेकस्य डतरच्

कतरः, यतरः, ततरः, कः, यः, सः.

वा बहूनां जातिपरिप्रश्ने डतमच्.

कतमः, यतमः, ततमः.

एकाच्च प्राच्याम्, डतरच् डतमश्च.

अनयोरेकतरः, एषामेकतमः.

यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुप्.

631 आ सर्वनाम्नः, दृग्दशयतुषु. तावान्.

यावान्, एतावान्, यादृक्, यादृशः.

किमिदभ्यां वो घः, वतुप् च परिमाणे.

इदङ्किमोरीशकी, दृदृशवतुषु.

इयान्, कियान्, ईदृक्, कीदृक्.

किमः संख्यापरिमाणे डति च, वतुप्.

का संख्या येषां ते = कति, कियान्.

बहु गण वतु डति सङ्ख्या.

डति च, षट् सङ्ख्या. कति, कतिभिः.

विभाषा द्वितीयातृतीयाभ्याम्.

सर्वनामता डिति. द्वितीयस्यै,
द्वितीयाय, द्वितीयस्यै, द्वितीयायै.

पूर्वादिभ्यो नवभ्यो वा, डसिङ्योः स्मात्स्मिन्.

पूर्वस्मात्, पूर्वात्, पूर्वस्मिन्, पूर्वे.

पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थाया -

मसंज्ञायाम्, जसि वा सर्वनामानि.

पूर्वे, पूर्वाः, अपरे, राः.

स्वमज्ञातिधनाख्याम्. जसि वा सर्वनाम.

645 प्रथम चरम तयाल्पार्ध कतिपय नेमाश्च.

जसि वा सर्वनामानः. स्वे, स्वाः,
अन्तरे, अन्तराः, प्रथमे, प्रथमाः.

पूर्वार्धे सम्पूर्णम्.

— अथ उत्तरार्धम् —

विदेः शतुर्वसुः, विद्वान्, विद्वांसौ.
 वसोः सम्प्रसाणम्, मस्य. विदुपः.
 वसु संसु ध्वंस्वनडुहां दः, पदान्ते झलि च.
 विद्वद्भ्याम्, विदुपे.

अष्ट न आ विभक्तौ

अष्टाभ्य औश्, जश्शसोः.

अष्टौ, अष्टाभिः, अष्टानाम्, अष्टासु.

पथिमभ्यृमुक्षामात्, सौ.

इतोऽत्सर्वनामस्थाने, पथ्यादेः.

थोन्यः, पथिमथोः सर्वनामस्थाने. पन्थाः,

पन्थानौ, पन्थानः. पन्थानम्, पन्थानौ.

भस्य टे लोपः, पथ्यादेः.

पथः, पथा, पथिभ्याम्, पथिषु.

नीः, लृः.

555 अन्नि श्नु धातुभ्रवां योरियडुवडौ, प्रत्यये परे.

(भाप्नुयन्ति) नियौ, लुयौ.

धीः, भ्रूः. धियौ, भ्रुवौ.

नेयडुवड्स्थानावस्त्री, यू न दी.

हे श्रीः ! भूः ! भुवे, भ्रिये.

(इ, उ, ई. ऊ.)

डिति ह्रस्वश्च, यू च स्रज्याख्यौ इयडुवड्स्थानौ -
स्त्रियां वा नदी. श्रियै, भ्रुवै, श्रियाः, भ्रुवाः.

वाऽमि, नदी यू स्रज्याख्यावियडुवड्स्थानावस्त्री.

भ्रूणाम्, भ्रुवाम्, श्रीणाम्, श्रियाम्,

भ्रुवि, भ्रुवाम्, श्रीषु, भ्रूषु.

युवतिः, मतिः, धेनुः, तनुः,

युवत्यै, युवतये, धेन्वै, धेनवे.

इदुद्भयाम्, नदीभ्यां डेराम्.

युवत्याम्, युवतौ, धेन्वाम्, धेनौ.

स्त्री, हे स्त्रि !

स्त्रियाः, इयङ् अचि प्रत्यये. स्त्रियौ.

वाऽम् शसोः, स्त्रिया इयङ्. स्त्रियम्, स्त्रीम्.

स्त्रियौ, स्त्रियः, स्त्रीः, स्त्रिया, स्त्रीभ्याम्, स्त्रियै,

स्त्रीणाम्, स्त्रियाम्, स्त्रीषु.

प्रधीः, (ग्रामणीः), सेनानीः.

562 एरनेकाचो ऽसंयोगपूर्वस्य, यण् अचि प्रत्यये
धातोरङ्गस्य. प्रध्यौ, सेनान्यौ.

खलपूः, सुलूः.

ओः सुपि, अचि यण् अनेकाचोऽसंयोपूर्वस्य
धातोरङ्गस्य. खलप्वौ, सुल्वौ.

वर्षाभ्वश्च, यण्. वर्षाभ्वौ.

न भू सुधियोः, यण्. भुवौ, सुधियौ.

आतो धातोः, च भस्य लोपः.

विश्वपाः, विश्वपौ, विश्वपाम्, विश्वपौ,
विश्वपः, विश्वपा, विश्वपाभ्याम्.

गोपाः. षत्वः, शः.

हो ढः, पदान्ते झलि च. लिट्, लिट्दौ.

व्रश्च भ्रश्च सृज मृज यज राज भ्राज च्लशां पः.

पदान्ते झलि च. विट्, विशौ, विड्भ्याम्.

(प्राट्, सुवृट्, भृट्, विश्वसृट्,
परिमृट्, देवयट्, राट्, विभ्राट्.)

569 पद्मोमासूहनिशसन्तूपन्दोपन्यकञ्चकन्नुदन्ना -

सञ्छस्रभृतिषु.

पाद > पद् — शस्त्रभृतिषु.

दन्त > दत्त "

नासिका	▷	नस्	शस्प्रभृतिषु.
मास	▷	मास्	,,
हृदय	▷	हृद्	,,
निशा	▷	निश्	,,
असृज्	▷	असन्	,,
यूष	▷	यूषन्	,,
दोष्	▷	दोषन्	,,
यकृत्	▷	यकन्	,,
शकृत्	▷	शकन्	,,
उदक	▷	उदन्	,,
आस्य	▷	आसन्	,,

पदः, पद्गधाम्, दतः, दद्गधाम्.
 नसः, नोभ्याम्, मासः, माभ्याम्.
 हृदः, हृद्गधाम्, निशः, निङ्भ्याम्.
 अस्त्रः, असभ्याम्. यूष्णः, यूषभ्याम्.
 दोष्णः, दोषभ्याम्, यक्त्रः, यकभ्याम्.
 शक्त्रः, शकभ्याम्, उद्रः, उदभ्याम्.
 आस्त्रः, आसभ्याम्.

पादः, पादौ, पादान्, पादाभ्याम्.
 दन्तः, दन्तौ, दन्तान्, दन्ताभ्याम्.
 नासिका, के, काः, काभ्याम्.

मासः,	मासौ,	मासान्	मासाभ्याम्.
हृदयं	ये	यानि	हृदयाभ्याम्.
निशा,	शे,	शाः,	निशाभ्याम्.
असृक्,	जी,	जि,	असृग्भ्याम्.
यूपः,	पौ,	पान्.	यूपभ्याम्.
दोः,	पौ,	पः,	दोर्भ्याम्.
यकृत्,	ती,	न्ति,	यकृद्भ्याम्.
शकृत्,	ती,	न्ति	शकृद्भ्याम्.
उदकम्,	के,	कानि,	उदकाभ्याम्.
आस्यम्,	स्ये,	स्यानि,	आस्याभ्याम्.

स्पृशोऽनुदके किन्. सुप्युपपदे.

क्विप्प्रत्ययस्य कुः, पदान्ते.

घृतस्पृक्, घृतस्पृशौ, घृतस्पृग्भ्याम्.

572 ऋत्विग्दधृक्स्रग्दिगुणिगञ्चु युजिक्त्रिञ्चाञ्च,
किन्.

ऋत्विक्,	ऋत्विजौ	ऋत्विग्भ्याम्.
दधृक्,	दधृपौ,	दधृग्भ्याम्.
स्रक्	स्रजौ	स्रग्भ्याम्.
दिक्	दिशौ	दिग्भ्याम्.
उणिक्,	दौ	उणिग्भ्याम्.

अनिदितां हल उपधायाः किङ्ति.

भंगानां न लोपः. (प्रति + अच्)

प्रत्यङ्, प्रत्यञ्चौ.

अचः, अलोपो भस्य.

चौ, पूर्वस्य दीर्घोऽणः. प्रतीचः, प्राचः.

प्रतीचा, प्रत्यग्भ्याम्. उदङ्, औ.

उद ईत्. (अचः), अतः, भस्य, अचः. (अञ्चु)

उदीचः, उदीचा, उदग्भ्याम्.

समः समि, अञ्चतावप्रत्यये. सम्यङ्. औ.

तिरसस्तिर्यलोपे, अञ्चतावप्रत्यये. तिर्यङ्. औ.

सहस्य सध्रिः, अलोपेऽञ्चतावप्रत्यये.

सध्यङ्, सध्यञ्चौ, सध्रीचः.

नाञ्चेः पूजायाम्, न लोपः. प्राञ्चः, प्राञ्चा,

प्राङ्भ्याम्. युङ्, युञ्चौ, युजः, युग्भ्याम्.

कुङ्, औ, कुङ्भ्याम्.

681 त्यदादिषु दृशोऽनालोकने कञ्च. किन्.

(उपपदेषु) तादृक्, तादृशः.

यादृक्, एतादृक्, ईदृक्, अमूदृक्, कीदृशः,

त्वादृक्, मादृक्, युष्मादृक्, अस्मादृक्.

सास्यदेवता, ऐन्द्रः.

तस्य समूहः, काकम्, वाकम्.

तदधीते तद्वेद.

न व्याभ्यां पदान्ताभ्यां, पूर्वौ तु ताभ्यामैच्.

वृद्धिः. वैयाकरणः.

तदस्मिन्नस्तीति देशे तन्नाम्नि, औदुम्बरः.

तेन निर्वृत्तम्, कौशाम्बी.

तस्य निवासः, शेषः.

अदूरभवश्च, वैदिशम्.

जनपदे लुप्. पञ्चालाः, कुरवः, मङ्गाः.

शेषे, चाक्षुषम्. (गृह्यते) धायणः.

दार्पदाः (पिष्टाः).

तत्र जातः, सौमः, राष्ट्रियः. (अण्धादिः).

सम्भूते, सौमः.

उप्ते च, दैमन्ता यवाः.

देयमृणे, कालाट्ठम्. मासिकम्.

व्याहरति मृगः, कालात्. नैशः.

तत्र भवः, सौघः.

तस्य व्याख्यान इति च व्याख्यातव्यनाम्नः.

(ग्रन्थः) सौपः, तैडः, कार्तः, सौपम्. (भवम्.)

तत आगतः, सौघः.

प्रभवति, हैमवतः.

अधिकृत्य कृते ग्रन्थे, किरातार्जुनीयम्.

तेन प्रोक्तम्, पाणिनीयम्.

उपज्ञाते, तेन. पाणिनीयम्.

कृते ग्रन्थे, तेन. वाररुचः.

तस्येदम्. औपगवम्.

तस्य विकारः, भास्वनः, राजतः, आयसः.

प्राग्वहतेष्ठक्, ठस्येकः.

तेन दीव्यति खनति जयति जितम्.

आक्षिकः, आम्निकः.

संस्कृतम्. तेन. दाधिकम्.

तरति, तेन. औडुपिकः.

चरति, तेन. शाकटिकः. (हास्तिकः).

6 13 वेतनादिभ्यो जीवति, वैतनिकः, जालिकः.

रक्षति. . सामाजिकः.

तदस्य पण्यम् आपूपिकः.

शिल्पम्. तदस्य. मार्दगिकः.

तत्र नियुक्तः . आकरिकः.

निकटे चरति. नैकटिकः.

प्राग् हिताद्यत्.

तद्वहति रथयुगप्रासङ्गम् रथ्यः, युग्यः.

नौवयो धर्मविषमूलमूलसीतातुलाभ्यस्तार्य तुल्य-

प्राप्यवध्यानाभ्य समसमित सम्मितेषु

नाव्यम्.

वान्तो यि प्रत्यये वयस्यः, धर्म्यः, विप्यः,

मूल्यः, मूल्यम्, सीत्यम्, तुल्यम्.

तत्र साधुः, अभ्यूः.

प्राक् क्रीताच्छः.

तस्मै हितम्. वत्सीयः. (गोधुक्)

626 तदर्थं विकृतेः प्रकृतौ. अङ्गारीबाणि काष्ठानि.

प्राङ्गारीया इष्टकाः.

तदस्य तस्मिन् स्यादिति. प्रासादीयं दारु.

प्राकारीयो देशः.

प्राग्वतेष्ठञ्.

तेन क्रीतम्. गौपुच्छिकम्, प्रास्थिकम्,
नैष्किकम्.

तस्य निमित्तं संयोगोत्पातौ. शतिकः.

धनिसंयोगः, दक्षिणाक्षिस्पन्दश्च.

तस्य वापः, प्रास्थिकम्, द्रौणिकम्.

तद्धरति वहत्यावहति भारादंशादिभ्यः.

वांशभारिकः, आशमभारिकः.

सम्भवत्यवहरति पचति. प्राथिकः, कटाहः,

पाचकश्च.

तदस्य परिमाणम्. प्रास्थिको राशिः.

तदर्हति. श्वेतच्छत्रिकः, कडङ्गरीयो गौः.

दण्डादिभ्यो यत्. दण्ड्यः, वध्यः, अर्ध्यः.

तस्येश्वरः.

638 तत्र विदित इति च, अणचौ.

सार्वभौमः, पार्थिवः.

लोकसर्वलोकाट्ठञ् लौकिकः, सार्वलौकिकः.

अनुशतिकादीनां च, उभयपदवृद्धिः.

तेन तुल्यं क्रिया चेद्वतिः.

गजवत् याति स्त्री, राजवत्पुमान्याति.

तत्र तस्येव वतिः. मथुरावत् स्रुप्ते प्राकारः.

चैत्रवद् गावौ मैत्रस्य.

तदर्हम्- वतिः. विधिवत्पूज्यते.

तस्य भावस्त्वतलौ, गोत्वम्, गोता.

पृथ्वादिभ्य इमनिनिज्वा

रक्ततो हलादेर्लघोः. इष्टेमेयस्तु

टेः, भस्य लोप इष्टेमेयस्तु. प्रथिमा, भ्रदिमा.

मार्दवम्, पार्थवम्. (अण्.)

वर्णदृढादिभ्यः प्यञ्च, इमनिच्.

शौक्ल्यम्, शुक्लिमा, दार्ढ्यम्, द्रढिमा.

औचित्यम्.

(पृथुमृदुभृशकृशदृढपरिवृढाः)

649 गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च भावे.

जाड्यम्, मौढ्यम्, याथातथ्यम्, याथापूर्त्यम्.

दौत्यम्, वाणिज्यम्.

स्तेनाद्यन्नलोपश्च, स्तेयम्. कर्मणि भावे च.

सख्युर्यः. सख्यम्. ”

पत्यन्तपुरोहितादिभ्यो यक्. ”

सैनापत्यम्, पौरोहित्यम्.

प्राणभृज्जाति - वयोवचनोद्गातृभ्योऽञ्.

औष्ट्रम्, आश्वम्, कौमारम्, कैशोरम्

सौष्ठवम्, दौष्टवम्, औद्गात्रम्.

हायनान्त युवादिभ्योऽण्. द्वैहायनम्,

यौवनम्, स्थाविरम्.

इगन्ताच्च लघुपूर्वात्, शौचम्, मौनम्.

योपधाद् गुरूपोत्तमाद्बुञ्. रामणीयकम्,

आमिधानीयकम्.

चतुर्वर्णादीनां स्वार्थे, चातुर्वर्ण्यम्, सन्यम्,

सान्निध्यम्, सामीप्यम्, औपम्यम्, त्रैलोक्यम्,

पाङ्गुण्यम्, त्रैस्वर्यम्.

धान्यानां भवने क्षेत्रे खञ्. मौद्गीनम्.

659 तदस्य सञ्ज्ञातं तारकादिभ्य इतच्.

तारकितम् (नभः), कण्टकितम्.

प्रमाणे द्वयसज्दघ्नमात्रचः, तदस्य.

ऊरुमात्रम्, ऊरुदघ्नम्, ऊरुद्वयसम्.

यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुप्.

सङ्ख्याया अवयवे तयप्. पञ्चतयम्.

चतुष्टयम्, त्रितयम्, द्वितयम्.

द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा. द्वयम्, त्रयम्.

उभादुदात्तो नित्यम्, अयच्. उभयम्.

तदस्मिन्नधिकमिति दशान्ताडुः

भस्य टे लोपः. डिति. एकादशं शतं सद्दशं वा.

तस्य पूरणे डट्. एकादशः.

नान्तादसंख्यादेर्मट् डटः. पञ्चमः, सप्तमः,

नवमः, अष्टमः, दशमः.

पट् कतिपयचतुरां थुक्, डटि.

षष्ठः, कतिथः, कतिपयथ, चतुर्थः.

चतुरद्वयतावाचक्षरलोपश्च. तुरीयः, तुर्यः.

द्वेस्तीयः, तस्य पूरणे. द्वितीयः.

671 त्रेः सम्प्रसारणं च. तृतीयः.

विंशत्यादिभ्यस्तमडन्यतरस्याम्. डटः.

विंशतितमः, विंशः, त्रिंशः, त्रिंशत्तमः.

ति विंशतेर्दिति, लोपः.

सङ्ख्याया विधार्थे धा, चतुर्धा, पञ्चधा.

षष्ठत्वं दत्तदशधासूत्तरपदादेः षट्त्वं च धासु वा.
षोढा, षड्धा, षोडश, षोडन्.

द्वित्र्योश्च धमुञ्. द्वैधम्, त्रैधम्.
द्विधा, त्रैधा.

एधाच् च. द्वेधा, त्रेधा.

सङ्ख्यायाः क्रियाभ्यावृत्तिगणने कृत्वसुच्.
अभ्यावृत्तिर्जन्म. पञ्चकृत्वो भुङ्के.

षट्कृत्वः. भूरि वारान् भुङ्के.

द्वित्रिचतुर्भ्यः सुच्. द्विः, त्रिः, चतुः.

एकस्य सकृच्च, सुच्. सकृत्.

विभाषा बहोर्धाऽविप्रकृष्टकाले.

अविप्रकृष्ट आसन्नः.

बहुधा दिवसस्य भुङ्क्ते, बहुकृत्वः.

682 तदस्यास्त्यस्मिन्निति मतुप्. गोमान्.

मादुपधायाश्च मतोर्वोऽयवादिभ्यः

किवान्, ज्ञानवान्, विद्यावान्,
लक्ष्मीवान्, यशस्वान्, मास्वान्,
यवमान्.

झयः, मतोर्वः. तद्वान्, विद्युत्त्वान्.

लोमादिपामादिपिच्छादिभ्यः शनेलचः.

लोमशः, अङ्गना, पामनः, पिच्छिलः.

अत इनिठनौ. दण्डी, दण्डिकः.

अस्मायामेधास्त्रजो विनिः, यशस्वी, मायावी,
मेधावी, स्रग्वी, - यशस्वान्.

अर्श आदिभ्योऽच्. अर्शसः, नीलः, अमलः.

लघणः, कृष्णः, श्वेतः.

अहंशुभमोर्युस्. अहंयुः, शुभंयुः.

अतिशायने तमविष्टनौ. लघुतमः, लघिष्ठः.

- (अयमेपां लघुरतिशयेन.)

691 द्विवचनत्रिभज्योपपदे तरवीयसुनौ लघुतरः,
लघीयान्. (अयमनयोर्लघुरतिशयेन.)

अजादी गुणवचनादेव.

स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणां यणादिपरं पूर्वस्य च

गुणः. लुप्यते इष्टेमेयसे.

स्थविष्ठः, दविष्ठः, यविष्ठः, हसिष्ठः,

क्षेपिष्ठः, क्षोदिष्ठः, स्थवीयान्.

प्रियस्थिरस्फिरोरुबहुलगुरुवृद्धतृप्रदीर्घवृन्दारकाणां
प्रस्थस्फवर्बहिर्गर्वर्षित्रप्द्राघिवृन्दाः.

इष्टादिषु. प्रेष्ठः, स्थेष्ठः, स्फेष्ठः,

वरिष्ठः, बंदिष्ठः, गरिष्ठः, वर्षिष्ठः, अपिष्ठः,

द्राघिष्ठः, वृन्दिष्ठः, प्रेयान्, प्रेमा, गरिमा,

लघिमा.

बहो लोपो भू च बहोः, इष्टेमेयसोः.

भूमा, भूयान्.

इष्टस्य यिट् च. भूयिष्ठः.

युवाल्पयोः कनन्यतरस्याम्. इष्टेयसोः.

कनिष्ठः, कनीयान्, यविष्ठः, अलिपिष्ठः.

698 ईषदसमाप्तौ कल्पव्देश्यदेशीयरः.

(ईषदूनो विद्वान्) विद्वत्कल्पः, यशस्कल्पम्.

विद्वद्देश्यः, विद्वद्देशीयः.

प्रकारवचने जातीयर्. पदजातीयः.

प्रागिवात्कः.

अव्यय सर्वनाम्नामकच् प्राक्टेः.

उच्चकैः, सर्वकैः.

कृत्सिते. अश्वकः.

अनुकम्पायाम्. पुत्रकः.

नीतौ च तद्युक्तात्. तिङ्श्व. हन्त ते
धानकाः, गुडकाः. पदकि, अक्षकि.

अल्पे, तैलकम्.

हस्वे. वृक्षकः.

कुटीशमीशुण्डाभ्यो रः. हस्वे. कुटीरः,
शमीरः, शुण्डारः.

वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यश्च तनुत्वे, एरच्.

वत्सतरः, उक्षतरः, अश्वतरः, श्रुपमेतरः.

इवे प्रतिकृतौ. अश्वकः.

शाखादिभ्यो यः. शाख्यः, मुख्यः, जघन्यः,
अग्र्यः. (मुखमिष)

711 तत्प्रकृतवचने मयद्. अग्रमयम्.

(प्राचुर्येण प्रस्तुतं प्रकृतम्) अपूपमयम्.

अनन्तावसथेतिहमेषजां ज्यङ्.

अनन्त एवानन्त्यम्, आवसथ्यम्, ऐतिह्यम्,
मैषज्यम्.

देवतान्तात्तादर्थ्ये यत्. तदर्थ एव तादर्थ्यम्.
पितृदेवत्यम्.

पादार्धाभ्याञ्च, तादर्थ्ये यत्. पाद्यम्, अर्घ्यम्.
नवस्य नू आदेशः लक्षनपखाश्च प्रत्ययाः.
नूतनम्, नूतनम्, नवीनम्.

नश्च पुराणे प्रात्. प्रणम्, प्रत्नम्,
प्रतनम्, प्रीणम्.

भागरूपनामभ्यो धेयः. भागधेयम्,
रूपधेयम्, नामधेयम्.

देवात्तल्. देवता.

वर्णे चानित्ये, कः. लोहितकः कोपेन.
कालकं मुखं वैलक्ष्येण.

720 बहुल्यार्था च्छस् कारकादन्यतरस्याम्.

बहुशः, अल्पशः. बहुनि ददाति)

सङ्ख्यैकवचनाच्च वीप्सायाम्.

द्वौ द्वौ ददाति, द्विशः, माघशः.

(प्रति योगे) पञ्चम्यास्तसिः. कृष्णतः प्रति.

प्रद्युम्नः, आदितः, अन्ततः.

कृभ्वस्तियोगे सम्पद्यकर्तरि च्विः.

अस्य च्वौ, ईत्. कृष्णीकरोति.

च्वौ च, पूर्वस्य दीर्घोऽणः. शूचीभवति.

विभाषा साति कात्स्न्ये. अग्निसात्.

सात्पदाद्योः, न पः.

तदधीनवचने, सातिः कृभ्वस्तिसम्पदा योगे.

राजसात्करोति

देये ला च, तदधीने. सातिश्च.

मित्रत्रा करोति, सम्पद्यते, भवति.

अव्यक्तानुकरणाद्द्व्यजवरार्धादिति तौ डाच्.

कृभ्वस्तियोगे. पटपटाकरोति, भवति.

731 कृजो द्वितीयतृतीयशम्भवीजात्कृषौ डाच्.

द्वितीया करोति, शम्भ्वः प्रतिलोमे.

द्वितीयं कर्षणं करोति, बीजेन सह कर्षति,

बीजाकरोति.

समयाच्च यापनायाम्, डाच्. समयाकरोति.

निष्कुलान्निष्कोषणे, डाच्.

निष्कुलाकरोति दाडिमम्.

सुखप्रियादानुलोम्ये, डाच्. सुखाकरोति.

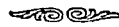
प्रियाकरोति स्वामिनं सेवकः.

गुरुं वा शिष्यः, पतिं वा पत्नी.

दुःखात्प्रातिलोम्ये, डाच्. दुःखाकरोति.

मद्रभद्राभ्यां परिवापणे, डाच्.

परिवापणं मुण्डनम्. मद्राकरोति, भद्राकरोति.

— जुहोतु —

हुञ्जल्भ्यो हेर्धिः. जुहुधि.

सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु. अहौषीत्.

सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च, डितो झेजुंस.

अहौषुः, होष्यति, होता, जुहाव.

740 अचस्तास्वत्थल्यनिटो नित्यम्.

उपदेशे, नेट् थलः.

उपदेशे ऽत्वतः, तास्वत्थल्यनिदो नित्यं नेट्थलः.

कृतो भारद्वाजस्य, तास्वत्थल्यनिदो नित्यं
नेट्थलः. जुहविथ, जुहोथ.

कृसृभृवृस्तुद्रुसुश्रुवो लिटि, नेट्.
जुहुविथ, जुहुविम.

भीहीभृहुवां श्लुवच्च, आम् च लिटि वा.
जुहवाञ्चकार, आस, वभूव.
विमेति.

भियो ऽन्यतरस्याम् इत् किङति हलि
सार्वधातुके. विभितः, विभीतः. विभ्यति,
विमेतु, विभिहि, विभीहि, विभयानि,
अभैपीत्, अभैष्टाम्, मेप्यति, जिह्नेति,
अहैपीत्, ह्येप्यति.

भृजामित्, इदम्यासस्य श्लौ. विभर्ति,
विभृद्दि, विभृते, विभृष्व, विभरै.

रिङ् शयग्लिङ्पु, ऋतः. (यादावार्धधातुके
लिङि.) ध्रियात्. (क्रिया, क्रियते.)

748 उश्च, शल्लिहसिचावात्मनेपदेषु. कित्.
भृपीष्ट.

ह्रस्वादङ्गात्, (सिचो लुक्) झलि सस्य लोपः.

अभृत, अभृषाताम्, अभार्षीत्, अभार्षाम्.
जहाति.

जहातेश्च. इद्वा हलि किङति सार्वधातुके.

जहितः, जहीतः, जहति, जहातु.

आ च हौ, जहातेरिदीतौ च.

जहाहि, जहिहि, जहीहि, जहानि.

लोपो यि, जहातेराकारस्य सार्वधातुके.

जह्यात्, जह्याताम्.

एलिङि, घुमास्थागापाजहातिसां आर्धधातुके
किति. हेयात्, हेयास्ताम्.

यमरमनमातां सकृच. सिच इट् परस्मैपदेषु.

अहासीत्, सिष्टाम्, हास्यति, हाता.

आत औ णलः, धातोः. जहौ.

756 आतो लोप इटि च, आर्धधातुके अचि किङति.

जहतुः, जहुः, जहित्थ, जहात्थ,

जहिव, जहिम.

ददाति, दत्तः, ददति, दत्ते.

ददातु - दत्तात्, दत्ताम्, ददतु.

दाधाध्वदाप्

ध्वसोरेत् हावभ्यासलोपश्च.

देहि - दत्तात् ददानि, अदात्.

आतः, धातोः परस्य झेजुत्. अदुः.

स्थाव्योरिच् च - तडि सिञ्चकित्.

झलो झलि, सस्य लोपः.

अदित, अदिपाताम्. दास्यति, दाता.

दद्यात्, देयात्, अददात्, दधाति.

दधस्तयोश्च, एकाचो बशो भप् झपन्तस्य रुध्वो
(पदान्ते च.) धत्तः, दधति, धत्ते.

घेहि, लभ्यात्, अधित, धास्यति,
धाता.

अत्तु, अद्धि, अदानि.

अदः सर्वेषाम्, अड्पृक्तस्य सावधेधातुकस्य.

आदत्, अद्यात् अद्यास्ताम्.

लुङ्सनोर्ध्वस्तु, अदः परयोः.

पुषादिद्युतादिलृदितः परस्मैपदेषु अह् च्लेः.

अघसत्, अत्स्यति, अशा, शास्ति.

766 शास इदङ्हलोः, उपधायाः षिङिति.

शासिवसिघसीनां च. इण्कोः परस्य सस्य
अपदान्तस्य मूर्धन्यः. शिष्टः.

जक्षित्यादयः षट्. अभ्यस्तम्. शासति,
शास्ति, शास्तु, शिष्टात्.

शा हौ, शासः. (असिद्धवदत्राभात्.)
शाधि, शासानि.

तिप्यनस्तेः, पदान्तस्य सस्य दः.

वा पदान्तस्य, झलां चरो वा.
अशाद्, अशात्.

सिपि धातोर्वा. पदान्तस्य सस्य.
अशाः, शिष्यात्, शिष्यास्ताम्.

सर्तिशास्त्यर्तिभ्यश्च, अट् ट्ठः कर्तरि परस्मैपदे.
अशिषत्, शासिष्यति.
हन्ति, हंसि, हन्मि.

हन्तेर्जः, द्वौ. जहि, हनानि, अहन्, हन्यात्.

हनो वध लिङि, आर्धधातुके.

अतो लोपः, आर्धधातुकोपदेशे. वध्यात्.

लुङि च हनो वधः.

अस्तिसिचो ऽपृक्ते, हल ईद्.

इट् ईटि, सलोपः. अवधीत्, घिष्टाम्.

ऋद्धनोः स्ये, इट्. हनिष्यति, हन्ता.

जघान, जघ्नतुः, जघ्नुः.

अभ्यासाच्च, द्वौ हन्तेः कुः. जगनिय,

जघन्थ, द्वेष्टि, द्विष्टः.

षढोः कः सि द्वेष्टि, द्विक्ते, द्विट्

शल इगुपधादनिटः कमः, च्लेलुङि.

अद्विषत्, अद्विषताम्.

क्सस्याचि, तङि लोपः. अद्विषाताम्.

द्वेष्टति, द्वेष्टा, दिद्वेष्ट.

788 दादेर्धातोर्घः, हस्य शलि पदान्ते च.

दोग्धि, दुग्धः, दुहन्ति.

एकाचो बशो भष् झषन्तस्य रध्वोः. पदान्ते च.

धोक्षि, दोह्मि, दुग्धे.

दोग्धु, दुग्धि, दोहानि, धुक्ष्व, अधोक्.

धोक्ष्यति, धाक्ष्यते.

लुग्व्वा दुह दिह लिह गुहां आत्मनेपदे दन्त्ये.

कसस्य. अधोक्, अदुग्ध, अधुक्षत्,

अधुक्षत, दोग्धा, दुदुहे, दुदोह. दोग्धि,

दिग्धे.

आस्ताम्, आस्व, आसिष्ट, आसिष्यते.

दयायासश्च, आम् लिटि. आसाञ्चक्रे.

शीङः सार्वधातुके गुणः. शेते, शयाते.

शीङो रुट्. ह्रस्वातः. शेरते, शेष्.

शयिष्यते, शयिता, अशयिष्ट, शिश्ये.

उतो वृद्धिर्लुकि हलि, पिति सार्वधातुके
नाभ्यस्तस्य. यौति, युतः, युद्धि, यवानि,
अयौत्, यूयात्.

तुरुस्तुशम्यमः सार्वधातुके, ईङ् वा हलि तिङि.

रवीति, रौति, ररीतः, अररवीत्,

रविष्यति, रराव.

स्तौति, स्तुद्धि, स्तुयात्.

स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु, सिच इट्.

अस्तावीत् स्तोप्यति, स्तोता.

व्रुवः पञ्चानां आदित आहो व्रुवः.

लटो वा णलतुसुस्थलथुसः परस्मैपदानाम्.

आह आहतुः आहुः.

803 आहस्यः, झलि. आत्थ, आहथुः.

ब्रुवः ईट्. हलि पिति. ब्रवीति, ब्रूते,
ब्रूहि, ब्रवाणि, ब्रूयात्.

ब्रूवो वचिः, आर्धधातुके. (अवच्, अत्.)

वच उम्. अङि. अवोचत्, त, वक्ष्यति.

वचि स्वपियजादीनां किति. सम्प्रसारणम्.

उच्यात्, उच्यास्ताम्, (उक्तिः, अक्तम्.)

लिट्प्रभ्यासस्योभयेषाम्. वच्यादीनां

ग्रह्यादीनां च किति ङिति.

उवाच, ऊचतुः. एति, इतः.

इणो यण्. अचि प्रत्यये. यन्ति. एषि,
एमि. इहि, अयानि, ऐत्, इयात्.

इणो गा लुङि, अगात्, एष्यति, एता.

दीर्घ इणः किति, अभ्यासस्य लिटि. ईयतुः.

अधीते, अधीष्व, अध्यैष्ट.

विभाषा लुङ्लुङोः, गाह इहः.

गाङ्कुटादिभ्यो ऽङ्गिण ङित्.

814 घुमास्यागापाजहाति सां हलि, भात ईत्
आर्धधातुके किति हलि. अच्यगीष्ट.

गाङ् लिटि, इङ्. अधिजगे, याति.

यमरमनमातां सकच, (धातोः) इट् च.

अयासीत्, अयासिष्टाम्, यास्याति, याता,
ययौ. वेत्ति, वित्तः, विदन्ति, वेत्सि,
वेन्नि.

विदो लटो वा, णलादयः. वेद, विदतुः.
वेत्थ, विद्धि, विद्यात्.

विदाकुर्वन्त्यत्यन्यतरस्याम्, लोटि विदः.
विदां करोतु.

अत उत्सार्वधातुके, उतः कृजः फिटि.
(उप्रत्ययान्तस्य.) विदाङ्कुरुतात्, कुरुताम्.

उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात्, हेर्लुक्.
विदांकुरु, विदांकरयाणि, अवेदीत्,
वेदिष्यति, वेदिता, विवेद.
अस्ति, स्तः, एधि, असानि. आसीत्,
स्यात् स्याताम्, स्युः.

अस्तेर्भूः, आर्धधातुके. अभूत्, भूयात्.

822 मृजेर्बुद्धिः, इक्. (धातुप्रत्यये.)

मार्ष्टि, मृष्टः.

अचि किङ्ति वा, मृजेवृद्धिः.

मार्जन्ति, मृजन्ति, मृहि.

अमार्जीत्, अमार्जिष्टाम्, अमृजीत्.

स्वरति सूति सूयतिधूजूदितो वा, इट्.

वदव्रजहलन्तस्याचः, वृद्धिः सिचि परस्मैपदेषु.

अमार्क्षीत्, अमार्ष्टाम्, मार्जिष्यति,

मार्क्ष्यति, ममार्ज.

रुदादिभ्यः सार्वधातुके, इड्बलादेः.

रोदिति, रुदितः, रुदिहि, रोदानि.

रुदश्च पञ्चभ्यः, हलि पिति सार्वधातुके अपृक्के

ईट्. अरोदीत्, अरुदिताम्.

अङ् गार्ग्यगालवयोः. अरोदत्, रुद्यात्.

इरितो वा, च्लेरङ्कर्तरि परस्मैपदेषु.

अरुदत्, अरोदीत्, रोदिष्यति.

830 नेटि, सिचि हलन्त्यस्य वृद्धिः.

स्वपिति, स्वपिहि, स्वप्यात्, सुप्यात्,

अस्वाप्सीत्, स्वप्स्यति, सुप्वाप,

श्वसिति, अश्वसीत्, श्वसिष्यति.

अतो हलादेर्लघोः, इटि सिचि वा वृद्धिः

परस्मैपदेषु. (अगादीत्.)

ह्म्यन्त क्षणश्चस जागृणि श्व्येदिताम्.

अजागरीत्, जागर्ति, जागृतः.

(ऋद्धनोः स्वे.) जागरिष्यति, जागर्ता.

अजागः, अजागृताम्.

जुसि च, इको गुणः. अजागरुः.

जागर्यात्, जजागार.

जाग्रो ऽविचिण्णलङित्सु. गुणः.

जजागरतुः, जजागरिथ. करोति, कुरुतः.

नित्यं करोतेः, उतः प्रत्ययस्य लोपो न्योः.

कुर्वेः, कुर्मः, कुर्वहे, कुर्महे. करोतु.

उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात्. हेर्लुक्.

कुरु, कुरुष्व, अकरोत्, अकुरुत.

837 ये च, करोतेस्तो लोपो नित्यम्.

कुर्यात्, कुर्यात्, क्रियात्, कृपीष्ट,

अकार्षात्, अकृत, करिष्यति, कर्ता,

चकार, चक्रे.

सुट्कात्पूर्वः, अडभ्यासव्यवायेऽपि.
सञ्चस्कार.

सम्परिभ्यां करोतौ भूषणे, सुट्.
समवाये च, सुट् सम्परिभ्यां करोतेः.
संस्करोति, परिष्करोति.

उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु च.
करोतेः. (भूषणे समवाये च.)
उपस्कृता कन्या, उपस्कृता जनाः.
पधोदकस्योपस्कुरुते.

उपस्कृतं भुङ्क्ते, उपस्कृतं ब्रूते.

लोपश्चास्यान्यतरस्यां म्योः. उतश्च
प्रत्ययादसंयोगपूर्वात्. तन्वः, तनुवः,
तन्मः, तनुमः, तनुते, तनु,
अतनीत्, अतानीत्.

843 तनादिभ्यस्तथामोः. सिचो वा लुक्.

अतत, अतनिष्ट, अतनिषाताम्, अतथाः,
अतनिष्ठाः, तनिष्यति, तानिता, ततान,
तेने.

क्रीणीदि, क्रीणीष्य, क्रीणीयात्,

क्रीणीत्, क्रीयात्, क्रेपीष्ट, अक्रेपीत्,
अक्रेष्ट, क्रेष्यति.

वध्नाति, वध्नातु, वध्नीतात्.

हलः श्रः शानच् हौ, वधान, वधानि,
वध्यात्, भन्त्स्यति, अभान्त्सीत्,
वन्धा, ववन्ध, ववन्धतुः.

ज्ञाजनोर्जा, शिति. जानाति, जानीहि.

वान्यस्य संयोगादे, आत ऐलिङि.

ज्ञायात्, ज्ञेयात्, अज्ञासीत्.
ज्ञास्यति, ज्ञाता, जज्ञौ.

ग्रहि ज्या वयि व्यधि वष्टि विचति वृश्चति पृच्छति-
भृज्जतीनां डिति च. किति सम्प्रसारणम्.

गृहाति, गृहीतः, गृहाण,
गृह्यात्, अग्रहीत्.

ग्रहो ऽलिष्टि दीर्घः. इटः. अग्रहीष्टाम्,
ग्रहीष्यति, ग्रहीता, जग्राह.

849 प्वादीनां ह्रस्वः. पुनाति, लुनाति.

रन्धि, रण्धानि, अरन्धत्, अरन्धत्,
अरौत्सीत्, अरुह, रोत्स्यति, रौद्धा, ररोध.

भिनत्तु, भिन्धि, अमिदत्, अभैत्सीत्,
अमित्त, मेत्स्यति.

इन्धे, ऐन्धिष्ट, इन्धिष्यते.

अनक्ति, अङ्कः अञ्जन्ति.

अञ्जिष्यति, अङ्क्ष्यति.

अञ्जेः सिचि, इट्. आञ्जीत्, आनञ्ज.

सुनु, सूयात्, असावीत्, सोष्यति.

सोपीष्ट, असोष्ट. आप्नुहि, आपत्,
आप्स्यति. शक्नोतु, शक्नुहि, अशकत्.

शक्क्ष्यति. स्पर्धते, स्पर्धस्व, अस्पर्धिष्ट,
स्पर्धिष्यते.

श पूर्वाः खयः, शेषा अभ्यासस्य. पस्पर्धे.

इदितो नुम् धातोः.

वन्दते, वन्दिष्यते, अवन्दिष्ट.

यतस्व, यतिष्यते, अयतिष्ट.

अत एकहल्मध्ये ऽनादेशादेर्लिटि, अङ्गस्य
पदभ्यासलोपश्च किति. येते.

थलि च सेटि, तथा. नेदिथ.

855 अत आदिः, अभ्यासस्य दीर्घः. (धा.अंके)

तस्मान्नुङ् द्विहलः. धातोः आनङ्के.

वाञ्छति, वाञ्छिष्यति, अवाञ्छीत्.

उपधायां च, एवोर्धात्वोर् इको दीर्घः हलि.

मूर्च्छति, मूर्च्छिष्यति, अमूर्च्छीत्.

अपते, अपिष्यते, अत्रापिष्ट.

तृ फल भज त्रपश्च, अत एदभ्यासलोपश्च किति
लिटि सेटि थलि च. त्रेपे.

गुप् धूप विच्छि पणि पनिभ्य आयः.

गोपायति, अगोपायीत्, गोपायिष्यति.

आयादय आर्धधातुके वा.

गोपिष्यति, गोप्स्यति, अगोपीत्,

अगौप्सीत्, जुगोप, जुगुपतुः.

कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि. (अनेकाचः)

गोपायाञ्चकार, अभूव, आस.

कमेर्णिङ्. कामयते, कामयिष्यते, कमिष्यते.

णिश्चिद्रुसुभ्यः कर्तेरि चङ्. च्लेर्लुङि.

णेरनिटि. लोप आर्धधातुके.

865 णौ चङ्युपधाया ह्रस्वः, अङ्गस्य. (कम् अत.)

चङि. एकाचो द्वे प्रथमस्य. (कम् कम् अतः
अजादे द्वितीयस्य धातोरनभ्यासस्य.

सन्वल्लघुनि चङ्परेऽनग्लोपे. अभ्यासस्य
सन्वल्लघुनि परे चङ्परे णौ परे.

(चङ्परे णौ अङ्गस्याभ्यासस्य सन्वल्लघुनिपरेऽङ्गस्य
चङ्परे णौ परे.

चङ्परेणौ अङ्गस्याभ्यासस्य सन्वल्लघुनिपरे.)

दीर्घो लघोः, अभ्यासस्य पूर्वविषये.
अचीकमत.

कमेश्च्लेश्चङ्. अचकमत.

अतो ल्रान्तस्य, अतो वृद्धिः सिचि परस्मैपदेषु.
अफालीत्, अस्थालीत्.

सन्लिटोर्जेः, अभ्यासस्य कुः.
जिगाय, जिग्यतुः.

द्युद्भ्यो लुङि, परस्मैपदं वा.
अद्युतत्, अद्योतिष्ट.

वृद्भ्यः स्यसनोः, परस्मैपदं वा.

न वृद्भ्यश्चतुर्भ्यः, इट् सादेरार्धधातुकस्य
परस्मैपदेषु. वत्स्यति, वर्तिष्यते,
अवृतत्, अवर्तिष्ट, वत्स्यति, वर्धिष्यते,
अवृधत्, अवर्धिष्ट. स्यन्स्यति, स्यन्दिष्यते,
अस्यदत्, अस्यन्दिष्ट, अस्यन्त.

कृपो रो लः. कल्पते.

लुटि च कल्पः. स्यसनोः परस्मैपदं वा.

तासि च कल्पः. नेट् सादेरार्धधातुकस्य
परस्मैपदेषु. कल्पस्यति, कल्पिष्यते.
अकल्पत्, अकल्पत, अकलिपष्ट.

883 फणां च सप्तानाम्, अच णद्भ्यासलोपश्च किति
लिटि सेटि थलि च. रेजतुः.

पतः पुम्, अङिः अपतत्.

वा जृ भ्रमुत्रसाम्, एदभ्यासलोपश्च किति लिटि
थलि च सेटि. भ्रमतुः, बभ्रमतुः.

तीष सह लुभ रुष रिषः, वेडार्धधातुकस्य सहिता.
सहिवहोरोदवर्णस्य, ढलोपे. सोढा.

पा घ्रा ध्मा स्था म्ना दाण् दृश्यति सति शद सदां
पिब जिघ्र धम तिष्ठ मन पश्यच्छधौशीयसीदाः.

शिति. सीदति.

ऊदुपधाया गोहः, अचि प्रत्यये. गूहति.
गूहिष्यति, अगूहीत्, घोक्ष्यति, अघुक्षत्,
अगूढ.

आदे च उपदेशेऽशिति, धातोः. धास्यति.

विभाषा धेट् श्व्योः. च्लेश्रङ्कर्तरि लुङि.

अदधत्, अधासीत्.

विभाषा घ्राधेट् शाच्छासः. सिचो लुक् परस्मैपदे.
अधात्.

892 ऋतश्च संयोगादेर्गुणः, लिटि. सस्मरतुः.

गुणोर्तिसंयोगाद्योः, ऋतश्च यग् लिङोः.

सर्वाच्.

सर्तेवैगितायां गतौ धावादेशः. धावति.

श्रुवः श्रृ च, श्रुः कर्तरि सार्वधातुके.

शृणोति.

द्वयतेर्दिगि लिटि, दिग्ये. (न द्वे.)

ऋत इष्वातोः, तीर्याच्.

वृतो वा, ब्रलिटि दीर्घः. तरीप्यति, तरिप्यति.

(वृङ् वृष् ऋ.)

गुप्तिज्किद्भ्यः सन्.

गुपेर्निन्दायाम्. जुगुप्सते.

तिजेः क्षमायाम्. तितिक्षते.

कितेर्व्याधिप्रतीकारे निग्रहेऽपनयने नाशने

संशये च. चिकित्सति.

मान्बधदान्शान्भ्यो दीर्घश्चाभ्यासस्य, सन्.

मानेर्जिज्ञासायाम्, मीमांसते.

905 वधेश्चित्तविकारे, बीभत्सते.

दानेरार्जवे. दीदांसते.

शानेर्निशाने, शीशांसते.

इषुगमियमां छः, क्षिति. गच्छति, गन्ता.

गमेरिट् परस्मैपदेषु, से. गमिष्यति.

अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्यतरस्यां झल्यमकि

स्त्रप्स्यति, सप्स्यति, स्रप्ता, सप्ता.

सृजिट्शोर्झल्यमकिति. द्रक्ष्यति, द्रष्टा.

ऋट्शोऽङि गुणः. अदर्शत्.

न दृशः, च्लेः कसो न. अद्राक्षीत्.

दंशसञ्जस्वञ्जां शपि, न लोपः. दशति.

स्पृशकृशकृषत्पदृपां च्लेः सिज्वा.

अकृक्षत्, अक्राक्षीत्, अकार्षीत्.

सः स्यार्धधातुके, तः. वत्स्यति, अवात्सीत्.

वेजो वयिः, लिटि. उवाय.

लिटि वयो यः, ऊयतुः.

वश्चान्यतरस्यां किति, वयो यः लिटि. ऊवतुः.

920 वेजः, न सम्प्रसारणं लिटि. ववौ, ववे.

न व्यो लिटि, आत्वं न. विव्याय, विव्ये.

लिपिसिचिह्श्च, च्लेरङ्. अहत्.

आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्. च्लेरङ्. अहत्.

अभ्यस्तस्य च, द्वेजः सम्प्रसारणम्. जुहाव.

देविष्यति, अदेवीत्.

सेऽसिचि कृतचृतृदृदृदृनृनृतः, वेडार्धधातुकस्य.

नर्त्स्यति, नर्त्तिष्यति.

विभाषा लीयतेः, या अक्षिति त्यपि च.

लास्यते, लेप्स्यते, अलैपीत्, अलामीत्.

ओतः श्यनि, लोपः. श्यति, स्यति, यति.

दीप जन बुध पूरि तायिष्यायिभ्योऽन्यतरस्याम्.

ते चिण् वा च्लेः.

चिणो लुक्. अज्जनि.

जनिवध्योश्च, न वृद्धिष्णिङि कृति च.

न हो धः. हस्य. क्षालि पदान्ते च..

नर्त्स्यति, अनात्मीत्.

932 चिण् ते पदः, च्लेः. अपादि,

विद्यते, वेत्स्यते, अवित्त.

श्लिष आलिङ्गने, श्लेः कसः. अश्लिषत् कन्याम्.

अश्लिषज्जतु काष्ठम्.

रधादिभ्यश्च, झिलि वेट्. नशिष्यति.

मासिजनशोर्झलि, जुम्. नङ्क्ष्यति.

शमामष्टानां दीर्घः श्यनि. शाम्यति.

अस्यतेस्थुक्, अङि. आस्थत्.

भ्रस्जो रोपधयो रमन्यतरस्याम्, आर्धधातुके.

भ्रक्ष्यति, ते. भर्क्ष्यति, ते. अभ्राक्षीत्,

अभ्राक्षीत्, अभर्ष्ट, अभ्रष्ट.

विज इट्, प्रत्ययश्च कित्. उद्विजते.

म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च, शिति चात्मनेपदम्.

मरिष्यति, मर्ता, ममार, म्रियते, अमृत,

मृपीष्ट.

अचि विभाषा, गिरते रो लः. गिलति, गिरति,

मरिष्यति, अगालीत्.

942 शे मुचादीनाम्, जुम्. मुञ्चति, ते.

चोरयति, ते. चोरयिष्यति, ते. अचूचुर्त्, त.

भ्राजभासभाषटीपजीवमीलपीडामन्यतरस्याम्

णौ चङ्युपधाया ह्रस्वः. अपिपीडत्, अपीपिडत्.

उपधायाश्च, ऋत इच्छातोः. कीर्तयति.

उर् ऋत्, णौ चङ्युपधायाः. वा.

अचिकीर्तत्, अचीकृतत्. अचकथत्.

नाग्लोपिशास्वृदिताम्, णौ चङ्युपधायाया ह्रस्वः.

अशिशीलत्, अशशासत्.

ई च गणः, अभ्यासस्य णौ.

अजीगणत्, अजगणत्.

हनस्तो ऽचिण्णलोः, ङिति.

कंसं घातयति, कंसमजीघतत्.

— णिचि विशेषाः —

अर्तिहीव्लीरीक्नयीक्ष्मायातां पुङ्णौ.

अर्पयति, दापयति, हेषयति, आपर्षित्,

अर्दीदपत्, अजिह्वेपत्.

950 तिष्ठतेरित्, णौ चङ्युपधायाः.

अतिष्ठित्, स्थापयति.

जिघ्रते वा, इत् णौ चङ्युपधायाः.

अजिघ्रिपत्, अजिघ्रपत्, घ्रापयति.

शाच्छासाह्वाव्यावेपां युक्. णौ.

पाययति, शाययति, साययति.

लोपः पिबतेरीच्चाभ्यासस्य, णौ चङ्युपधायाः.

अपीपयत्, अशीशयत्.

ह्रः सम्प्रसारणम्, णौ च संश्च ङोः.

अजूहवत्, अजुहावत्. (काण्यादीनां वा.)

स्वापे श्रङि, सम्प्रसारणम्, असृपुपत्.

क्रीङ्जीनां णौ, आदे चः.

क्रापयति, अध्यापयति, जापयति.

भियो हेतुभये, पुक्.

भीस्म्योर्हेतुभये, णावात्मनेपदम्
भीषयते, भाययति.

विभेतेर्हेतुभये, एच आत् णौ. भापयते.

नित्यं स्मयतेः, णौ हेतुभये एच आत्.
विस्मापयते.

णौ गमिरबोधने, इणः. गमयति, अजीगमत्,
प्रत्याययति, प्रत्यायीयत्.

दोषो णौ, ऊदुपधायाः.
दूषयति, अदूदुषत्.

शदेरगतौ तः, णो. शातयति, अशीशतत्.
शादयति.

रहः पोऽन्यतरम्याम् रोपयति, रोहयति,
अरुरुणत्, अरुरुहत्.

रमेरशच् छिटोः, लुमचि अररम्मत्
लभेश्च, अल्लम्मत्, लम्मयति, रम्मयति.

971 अत् स्मृदृत्वरप्रथमदत्तृस्पृशाम्

अभ्यासस्य णौ चडि. अमसरत्

णौ च संश्रङ्गेः, इङो गाङ् वा.

अध्यजीगपत्, अध्यापिपत्,
अधिजिगीषति, अधीषिषति.

ओः पुयण्ज्यपरे, अभ्यासस्येत्.

सन्यङ्गस्य, अवीभवत्, अपीपवत्,
अमीभवत्, अयीयवत्, अरीरवत्,
अलीलवत्, अजीजवत्.

— सनि विशेषाः —

विभावयिषति, पिपावयिषति, मिमावयिषति,
यियावयिषति, रिरावयिषति, लिलावयिषति,
जिजावयिषति.

पूर्ववत्सनः, आत्मनेपदम्. एदिधिपते.

रुद् विद् मुष ग्रहि स्वपि प्रच्छः संश्र.

क्त्वा च कितौ. रुरुदिपति, विविदिषति.

मुमुपिपति.

976 सनि ग्रहगुहोश्च, उको नेट्. जिवृक्षति.

किरश्च पञ्चभ्यः, सन इट्.

पिपृच्छिषति, चिकरिषति, जिगारिषति,
दिधारिषते, दिदरिषते.

इको झल्, सन् कित्. (इगन्तात् झलादि.)
बुभूषति.

हलन्ताच्च, इकः परो झल् कित्.
जुघुक्षति, विभित्सति.

अज्जह्नगमां सनि, झल् दीर्घः. (अचो गमिः.)
जिगीषति, जिघांसति, जिगांस्यते. (कर्मणि)
सनि च. इणो गमिरबोधने.

जिगमिषति, प्रतीपिषति.

इङश्च, गमिः सनि. अधिजिघांसते.

रलो व्युपधाद्हलादेः संश्च. क्त्वा च वा कितौ
सेटौ धातोः. दिद्युतिषते, दिद्योतिषते.
रुदचिषते, लिलिखिषति.

सनि मी मा वु रभ लभशकपतपदामच इस्. सि.

आप्लव्यधामीत्, अचः सि सनि.

986 दम्भ इच्च, अच ईत्सि सनि.

मुचोऽकर्मकस्य गुणो वा.

अत्र लोपोऽभ्यासस्य, मोक्षते मुमुक्षते वा
वत्सः स्वयमेव. मुमुक्षति वत्सं कृष्णः.

दिदम्भिषति, ईप्सति, ज्ञीप्सति.

जिज्ञपयिषति, जिज्ञापयिषति.

सनीवन्तर्धभ्रस्जदम्भुश्चिस्व्यूर्णुभरञ्जपिसनाम्.

इट् वा.

छ्योः शूडनुनासिके च, सम्प्रसारणम्.

दुयूषति, दिदेविषति, सुस्यूषति, सिसेविषति,
ईत्सति, अर्दिधिषति, विभ्रक्षति, विभर्क्षति.

विभ्रज्जिषति, विभर्जिषति, शिश्रीषति,

शिथ्रयिषति.

उदोष्ठ्यपूर्वस्य, उः. सुस्वूर्षति, सिस्वरिषति.

युयूषति, युयविषति. वुभूर्पति, विभरिषति.

तनिपतिदरिद्रातिभ्यः सनो वेट्.

तनोतेर्विभापा, उपधाया दीर्घः सनि झलि.

तितांसति, तितंसति, तितनिपति.

994 आशंकायां सन्. श्वा मुमूर्पति, कूलं पिपतिपति,
पिन्सति, दिदरिद्रिषति, दिदरिद्रासति,

मिस्सति, ते. दिस्सति, ते. धिस्सति, ते.
रिप्सते, लिप्सते, शिक्खति, ते. पित्सते.

स्मिपूङ् रज्ज्वशां सनि, इट्.

सिस्सयिषते, पिपयिषते, अरिरिपति,
अञ्जिजिपति, अशिशिषते.

इट् सनि वा, वृड् वृञ् ऋदन्तानाम्.
तितरिषति, तितीर्यति. विवरिषति.
बुवूर्पति, ते. दुध्वूर्पति.

धातोर्हलादेः क्रियासमभिहारे यट्

गुणो यङ्लुकोः, अभ्यासस्येकः.

योभूयते, सोसूच्यते, सोसूज्यते.

दीर्घो ऽकिनः, अभ्यासस्य यङ् यङ् लुकोः.

नित्यं कौटिल्ये गतौ, यङ् धातोः, न क्रिया-
समभिहारे. वाच्यते. (कुटिलं व्रजति.)

लुपमदचरजपजभदहदशगृभ्यो भावगर्हायाम्.
यङ्. लोलुप्यते.

1003 नुगतो ऽनुनामिकान्तस्य, अभ्यासस्य लुङ्.
पंपम्यते.

जपजभदहेदशभञ्जपशां च, नगभ्यासस्य.

जञ्जप्यते.

रीगृदुपधस्य च, नरीनृत्यते, वरीवृत्यते.

नीग्वञ्चुसंसुध्वंसुभ्रंसुकसपतपदस्कन्दाम्.

पनीपत्यते.

ई ब्राध्मोः. जेघ्रीयते, देध्मीयते.

अयङ्यि किङति, शीङः. शाशय्यते.

स्वपिस्यमिव्येजां यङि, सम्प्रसारणम्.

सोपुप्यते.

गो यङि, रो लः. जेगित्यते.

यङो ऽचि च, अन्यत्र च लुक्.

यङो वा, ईङ् हलि पिति सार्वधातुके.

बोभवीति, बोभोति, बोभूतः,

बोभुवति, पास्पर्धाति, पास्पार्द्धि.

रुप्रिकौ च लुकि, ऋदुपधस्याभ्यासस्य रीक् च.

वर्धति, वरिवर्ति, वरीवर्ति, वर्ध्नीतीति.

1013 ऋतश्च, रुप्रिग्रीक् च. चर्कति, चरिकर्ति.

चरीकर्ति, चर्करीति.

कर्तरि कर्मव्यतिहारे, आत्मनेपदम्.

(क्रियाविनिमये.) व्यतिस्ते, व्यतिलुनीते.

नेर्विशः, आत्मनेपदम्. निविशते.

विपगभ्यां जेः. विजयते, पराजयते.

आडो दोऽनास्यविहरणे, विद्यामादत्ते,
मुखं व्याददाति, नदीकूलं, विपाद्रिकां च.

अपाच्चतुष्पाच्छकुनिष्त्रालेखने, सुट् च
अपस्किरते वृषो दृष्टः, कुक्कुटो मिक्षार्थी.
श्वा आश्रयार्थी च.

समवप्रविभ्यः स्थः, संतिष्ठते, अवतिष्ठते,
प्रतिष्ठते, वितिष्ठते.

आडः प्रतिज्ञायाम्. स्थः. शब्दं नित्यमातिष्ठते.

प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्च, गोपी कृष्णाय तिष्ठते,
न्यायाधिपतिं तिष्ठते.

उदोनूर्ध्वकर्मणि. मुक्तावुत्तिष्ठते धने वा.

पीठावुत्तिष्ठति, शतमुत्तिष्ठति ग्रामात्.

1023 उपाद्देवपूजामन्त्रकरण संगतिकरण मित्रकरण-

पथिषु. आदित्यमुपतिष्ठते, ऐन्द्रेणेन्द्रमुपतिष्ठते,

गंगायमुनामुपतिष्ठते, रथिकानुपतिष्ठते,

पन्थाः स्नुघ्नमुपतिष्ठते.

अकर्मकाच्च, उपात्स्थः. भोजनकाले उपतिष्ठते

उद्विभ्यां तपः, अकर्मकात्. उत्तपते वितपते

वा पाणिम्. सुवर्णमुत्तपति.

आडो यमहनः. आयच्छते, आहते.

समो गम्यृच्छिभ्याम्, अकर्मकाभ्याम्.

संगच्छते.

स्पर्धायामाडः, द्वेजः. कृष्णश्चाणूरमाह्वयते,

पुत्रमाह्वयति.

सम्माननोत्सञ्जनाचार्थकरण ज्ञानभृति विगणन-

व्ययेषु नियः. शास्त्रे नयते. (शास्त्रप्रवचनेन

शिष्यान् सम्मानयति.) दण्डमुनयते,

(उत्क्षिपति.) माणवकमुपनयते, (विधिना

आत्मसमीपं प्रापयति.) तत्त्वं नयते,

(निश्चिनोति.) कर्मकारानुपनयते, (भृतिदानेन

स्वसमीपं प्रापयति.) करं विनयते, (धर्मार्थं

विनियुंक्ते.)

1030 प्रोषाभ्यां समर्थाभ्याम्, क्रमः.

प्रक्रमने, उपक्रमते. (आरभते.)

सम्प्रतिभ्यामनाध्याने, श्रः.

शतं सञ्जानीते प्रतिजानीते वा. (अवेक्षते,
अर्गीकरोति वा.)

भासनोपसम्भाषाज्ञानयत्नविमत्युपमन्त्रणेषु वदः.
विचदन्ते.

व्यक्तवाचां समुच्चारणे, वदः.
सम्प्रवदन्ते विद्वांसः.

विभाषा विप्रलापे, वदः. विप्रवदते वैद्यः.

समः प्रतिज्ञाने, प्रः. संगिरते.

ज्ञाश्रुस्मृद्दशां सनः जिज्ञासते धर्मम्.
शुश्रूषते, सुस्मूर्षते, दिदक्षते.

प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु प्रयुक्ते, उपयुक्ते,
नियुक्ते, उद्युक्ते.

भुजोऽनयने. ओदनं भुङ्क्ते, महीं भुनक्ति.

1039 गृध्रिवज्ज्योः प्रलम्भने. बालं गधयते, वञ्चयते.
(प्रतारयति, श्वानं गर्धयति, अहिं वञ्चयति,
(वर्जयति.)

अपाह्नदः. अपवदते न्यायम्.

अनुपसर्गाञ्जः. गां जानीते.

व्याङ्परिभ्यो रमः, परस्मैपदम्.

विरमति, आरमति, परिरमति.

अकथितं च, कर्मापादानादिभिः.

गां दोग्धि पयः, (गोर्दोग्धि पयः, गोः पयो दोग्धि.)

दुह् याच् पच् दण्ड् रुधि प्रच्छि चि ब्रू शासु जि मथ्

मुषाम् । कर्मयुक्स्यादकथितं तथा स्यान्नी ह

कृष्वहाम् ॥ ग्रामयजां नयति. (ग्रामाय.)

गति बुद्धि प्रत्यवसानार्थं शब्दकर्मा कर्मकाणां

अणि कर्ता स णौ, कर्म. अजान् ग्रामान्

गमयति. (अजाः ग्रामं गच्छन्ति.) वालं

विद्यां बोधयति. शिशुमन्नं भोजयति.

छात्रं पद्यं अध्यापयति. पेट्यां ग्रन्थानासयति.

अधिशीङ्स्था सां कर्म, आधारः.

अधिज्ञेते अधितिष्ठति अध्यास्ते वा कुटीं भिक्षुः.

1046 उपान्वध्याङ्वसः, कर्माधारः. भिक्षुः कुटीं

उपवसति, अनुवसति, अधिवसति, आवसति.

उभसर्वतसोः कार्या धिगुपर्यादिषु त्रिषु ।

द्वितीयाऽऽप्रेडितान्तेषु ततोऽन्यत्रापि दृश्यते ॥

स्तोकमास्ते पचति वा. धिक् शत्रुम्.
 उपर्युपरि मस्तकं छत्रम्. अध्यधि सुखं दुःखम्.
 अधोऽधो मस्तकं हृदयम्. उभयतः शरीरं
 भुजौ. सर्वतः शरीरं लोमानि.

अभितः परितः समया निकषा हा प्रतियोगेऽपि.
 क्रुद्धं न प्रतिभाति किञ्चित्. हा ! रुग्णम्.
 निकषा लंकाम्. समया ग्रामम्. उदरं
 परितो बलम्. मुखमभितः पुस्तकम्.
 अकर्मकधातुभिर्योगे देशः कालो भावो

गन्तव्योऽध्वा च कर्म. कुरुन् स्वपिति.
 मासमास्ते, गोदोहमास्ते, क्रोशमास्ते.

अन्तरान्तरेण युक्ते, द्वितीया.
 बाह्वोरन्तरा हृदयम्. अन्तरेण धर्मं न सुखम्.
 परिधिमन्तरा नाभिः. आहारमन्तरेण न प्राणी.
 कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे, द्वितीया.

मासमधीते. क्रोशं कुटिला नदी.
 अपवर्गे तृतीया. (फलप्राप्तिः समाप्तिश्च.)
 मासेनाधीतं गणितं क्रोशेन वा. (कालाध्वनोः.)

1051 सहयुक्तेऽप्रधाने, तृतीया.

पुत्रेण सह याति पिता.

येनांगविकारः, तेन तृतीया. अक्षणा काणः.

हेतौ, तृतीया. अध्ययनेन वसति.

रुच्यर्थाणां प्रीयमाणः, सम्प्रदानम्.

देवाय रोचते भक्तिः.

धारेरुत्तमर्णः, सम्प्रदानम्.

शतं धारयति चैत्राय मैत्रः. (ऋणम्.)

क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः.

सः सम्प्रदानम्. चोराय क्रुध्यति.

शत्रवे द्रुह्यति, ईर्ष्यति, असूयति.

क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म, यं प्रति कोपः.

क्रूरमभिक्रुध्यति, अभिद्रुह्यति.

क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः.

तुमुनः चतुर्थी. फलेभ्यो याति.

(फलान्याहर्तुम्.)

तुमर्थाच्च भाववचनात्, चतुर्थी.

यागाय याति.

1060 नमः स्वस्तिस्वाहास्वधा ऽलं वपड्योगाच्च,

योगे चतुर्थी. गुरवे नमः, प्रजाभ्यः स्वस्ति.

अग्नये स्वाहा, पितृभ्यः स्वधा, भीमोऽलं
दुर्योधनाय. वषडिन्द्राय.

मन्यकर्मण्यनादरे विभाषाऽप्राणिषु, चतुर्थी.

तृणाय मन्यते धनं तृणं वा.

गत्यर्थकर्मणि द्वितीयाचतुर्थ्यौ चेष्टायामनध्वनि.

ग्रामं ग्रामाय वा याति, अध्वानं याति.

भौत्रार्थानां भयहेतुः, अपादानम्.

चोराद् विभेति, त्रायते वा.

पराजेरसोढः, अपादानम्.

अध्ययनात् पराजयते.

वारणार्थानामीप्सितः, अपादानम्.

यद्येभ्यो वारयति गाम्.

अन्तर्धौ येनादर्शनमिच्छति, सोऽपादानम्.

मातुर्निलीयते बालः.

जनि कर्तुः प्रकृतिः, अपादानम्.

ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते.

1068 अन्यारादितरर्ते दिक्शब्दाञ्चूत्तरपदाजाहि युक्ते

पञ्चमी. जलादन्यत्तेजः, आरात्पत्तनात्पल्ली.

ग्रामात् पूर्वे, प्राग्वा.

पञ्चम्यपाङ्परिभिः, योगे. आ समुद्राद्भूमिः.

प्रतिनिधिप्रतिदाने च यस्मात्, पञ्चमी.

शर्कराभ्यः प्रति गुडः.

तिलेभ्यः प्रतियच्छति माषान्.

विभाषा गुणे ऽस्त्रियाम्, हेतौ पञ्चमी.

जाड्याद्वद्धो जाड्येन वा. धूमाद्वह्निमान्.

पृथग्विना नानाभिस्तृतीयान्यतरस्याम्,

पञ्चमी द्वितीये च. लक्ष्मणः पृथक् रामात्

रामेण रामं वा.

दूरान्तिकार्थेभ्यो द्वितीया च. पञ्चमी तृतीये.

ग्रामस्य दूरं दूरेण दूराद्वा. भंतिकं केन काद्वा.

षष्ठी हेतुप्रयोगे, अन्नस्य हेतोर्वसति.

सर्वनाम्नस्तृतीया च, केन हेतुना वसति.

पृष्ठयतसर्थप्रत्ययेन, ग्रामस्य दक्षिणतः पुरः

पुरस्ताद्वा, उपरि, उपरिष्ठात्.

एनपा द्वितीया, दक्षिणेन ग्रामं परेण वा.

1078 दूरान्तिकार्थः पृष्ठयन्यतरस्याम्. पञ्चमी च.

दूरं निकटं वा ग्रामस्य ग्रामाद्वा

कृत्योऽर्थप्रयोगे कालेऽधिकरणे, पष्ठी.

पञ्चकृत्योऽदो भोजनं बालानाम्.

द्विरदो भोजनं नीरोगाणाम्.

कर्तृकर्मणोः कृति, पष्ठी.

गजस्य गतिः, फलस्य भोक्ता.

उभयप्राप्तौ कर्मणि, पष्ठी. गधां दोदो गोपेन.

न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृणाम्, पष्ठी.

पाकं कुर्वन् कुर्वाणो वा, प्रकाशं दिदृक्षुः.

शत्रुं घातुकः, रामेण हतो वाली.

वालिनं हतवान् रामः, ईपत्करो व्याघ्रवधो
लक्ष्यज्ञस्य.

अकेनोर्भविष्यदाधमर्ण्ययोः, न पष्ठी.

सतः पालकोऽवतरति. व्रजं गामी, शतं दायी.

कृत्यानां कर्तरि वा, पष्ठी मया मम वा

सेव्यो गुरुः सेवनीयः सेवितव्यः.

तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां तृतीयान्यतरस्याम्.

पष्ठी च. तुल्यः सदृशः.

समः काचः स्फटिकस्य, केन वा.

1086 चतुर्थी चाशिष्यायुष्यमद्रभद्रकुशलसुखार्थहितैः.

षष्ठी. आयुष्यं चिरंजीवितं मद्रं भद्रं कुशलं
सुखं शं प्रयोजनं हितं पथ्यं वा बालस्य बालाय
भूयात्.

यस्य च भावेन भावलक्षणम्, ततः सप्तमी.
गोषु दुह्यमानासु गतः.

षष्ठी चानादरे. पश्यतो व्याघ्रस्य हन्ति.
यतश्च निर्धारणम्, ततः सप्तमी षष्ठी च.
गोषु कृष्णा बहुक्षीरा, गवां वा.
गच्छतां धावन् शीघ्रो, गच्छत्सु वा.
पञ्चमी विभक्ते.

माथुराः पाटलिपुत्रकेभ्य आढ्यतराः.
साधुनिपुणाभ्यामर्चायां सप्तम्यप्रतेः.
मातरि साधुः निपुणो वा.
प्रसितोत्सुकाभ्यां तृतीया च, सप्तमी.
प्रसित उत्सुको वा भोजने, भोजनेन. (आसक्तः.)
सप्तमीपञ्चम्यौ कारकमध्ये, कालाध्वनोः.
अद्य भुक्त्वायं अहे अहाद्वा भोक्ता.
इहस्योऽयं क्रोशे क्रोशाद्वा लब्धं विध्येत्.

कुक्कुटमयूयाविमे, मयूरीकुक्कुटाविमौ.
तद्यमूलम्, राजपुरुषः, राजस्त्री.

रात्राद्वाहाः पुंसि, द्वन्द्वतत्पुरुषयोः.

अहोरात्रः, पूर्वरात्रः, पूर्वोक्षः, द्यहः.

सङ्ख्यापूर्वं रात्रं क्लीबम् द्विरात्रम्,
त्रिरात्रम्, नवरात्रम्, दशरात्रम्,
गणरात्रम्, वधुरात्रम्.

जात्याख्यायामेकस्मिन् बहुवचनमन्यतरस्याम्.

विद्वांसः पूज्याः, पूज्यो विद्वान्
गजा महान्तः. गजो महान्.

सङ्ख्यापूर्वो द्विगुः. (बह्व्यमाणे)

तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारे च

दिवसह्वये समस्येते. पञ्चकपालः,
पाणमातुरः स्कन्दः, त्रैमातुरो रामः,
वण्णां मातृणामपत्यं पुमान्.

मातुरुत्सङ्ख्यासम्भद्रपूर्वायाः, अण् च.

द्वै मातुरो गजाननः. साम्मातुरः.
भाद्रमातुरः. (द्वयोर्मात्रोरपत्यम्.)

स नपुंसकम्, द्वन्द्वश्च. (समाहारे.)

पाणिपादम्.

द्विगोः, डीप् स्त्रियाम्. पञ्चवटी, त्रिलोकी.

सह सुपा, समर्थं समस्यते सुप् च.

अनुभवति. (पूर्वं भूतः.)

भूतपूर्वे चरट्. भूतपूर्वः.

अव्ययं विभक्तिसमीपसमृद्धिव्युद्ध्यर्थाभावात्पया-

सम्प्रतिशब्दप्रादुर्भावपश्चाद्यथानुपूर्व्ययौगपद्य-

सादृश्यसम्पत्तिसाकल्यान्तवचनेषु. समस्यते

समर्थेन. अधिकाशि, उपगृहम्, सुभद्रम्,

दुर्यवनम्, निर्मक्षिकम्, अतिहिमम्,

(अत्ययो ध्वंसः.) अतिनिद्रम्, इतिहरि,

अनुरुष्णम्. अनुरूपम्, प्रत्यर्थम्,

यथाशक्ति, सहारि, अनुज्येष्ठम्.

अव्ययीभावे चाकाले, सहस्य सः.

सचक्रम्, सक्षत्रम्, सतृणम्, सभाष्यम्.

आङ् मर्यादामिन्विध्योः, पञ्चम्या.

आसमुद्रम्, आवाल्मम्.

1109 अव्ययीभावश्च, नपुंसकम्.

छाया बाहुल्ये, नपुंसकम्. इक्षुच्छायम्.
समासान्ताः.

अच् प्रत्यन्ववपूर्वात्सामलोमः.

प्रतिसामम्, अनुलोमम्, प्रतिलोमम्.

अहः सर्वैकदेशसङ्ख्यातपुण्याच्च रात्रेः. अच्.

अहोरात्रः, सवेरात्रः, पूर्वरात्रः, सह्यातरात्रः,
पुण्यरात्रः, द्विरात्रम्, अतिरात्रः.

राजाहः सखिभ्यष्टच् वीरराजः, रामसखः.

आन्महतः समानाधिकरणजातीययोः.

महादेवः, महाराजः, महत्सेवा.

तत्पुरुषः समानाधिकरणः कर्मधारयः

पुंवत्कर्मधारयजातीयदेशीयेषु.

महानवमी, कृष्णचतुर्दशी.

स्त्रियाः पुंवद्भाषितपुंस्कादनूङ् समानाधिकरणे

स्त्रियामपूरणीप्रियादिषु.

रूपवद्भार्यः, दीर्घजङ्गः.

गोस्त्रियोरुपसर्जनस्य, ह्रस्वः.

1120 एच्च इग् ह्रस्वादेशे, चित्रगुः.

सङ्ख्यया ऽ व्ययासन्नादूराधिकसङ्ख्याः

सङ्ख्येये. समस्यन्ते स बहुव्रीहिः.

बहुव्रीहौ सङ्ख्येयेडजबहुगणात्.

उपदशाः, आसन्नविंशाः, अदूरत्रिंशाः,

अधिकचत्वारिंशाः, द्वित्राः. पञ्चपाः,

द्विदशाः. (द्वौ वा त्रयो वा.)

तत्र तेनेदमिति सरूपे.

गृहीत्वा प्रहृत्य च प्रवृत्तमिति. (युद्धम्)

इन् कर्मव्यतीहारे, केशाकेशि, दण्डादण्डि,

मुष्ठीमुष्टि, बाह्वबाह्वि.

अन्येषामपि दृश्यते दीर्घः.

नित्यमसिन् प्रजामेधयोः, नञ्दुःसुभ्यः.

अप्रजाः, दुःप्रजाः, सुप्रजाः, अमेधाः,

दुर्मेधाः, सुमेधाः.

धर्मादनिन् केवलात्, कल्याणधर्मा.

गन्धस्येदुत्पूतिसुसुरभिभ्यः.

उद्गन्धिः, पूतिगन्धिः, सुगन्धिः.

पादस्य लोपोऽहस्त्यादिभ्यः, बहुव्रीहौ.

व्याघ्रपात्.

सङ्ख्यासुपूर्वस्य, पादस्य लोपो बहुव्रीहौ.

चतुष्पात्, द्विपात्, सुपात्.

पादः पत्. भस्य. चतुष्पदा, सुपदा.

वयसि दन्तस्य दत्. सहस्रासुपूर्वस्य.

द्विदन्, चतुर्दन्, सुदन्, सुदती.

१युकः किति, एकाचो धातोर्नेट्.

श्रितः, श्रितवान्, श्रित्वा. भूतः, भूतवान्,

भूत्वा, भूतिः, भूणु.

श्रीडितो निष्ठायाम् धातोर्नेट्.

मत्तः, चित्तम्, नृत्तम्, जातः, दीप्तः,

प्रस्तः, मत्तवान्.

यस्य त्रिभाषा, इट् तस्य नेट् निष्ठायाम्.

कृत्तम्, वृत्तम्, अक्तम्, मतम्, कृतवान्.

1138 आदितश्च, निष्ठायाम् नेट्. स्विन्नः, स्विन्नवान्.

वसतिशुधोरिट्, कत्वानिष्ठयोः. उपित्वा,
 उपितः, उपितवान्, शुषित्वा, तः, तवान्.
 अञ्जेः पूजायाम्. इट्. अञ्जितः, त्वा, तवान्.
 जृव्रश्च्योश्च क्त्वि, इट्. जरित्वा, व्रश्चित्वा.
 उदितो वा. शमित्वा, शान्ता, भ्रमित्वा, भ्रान्त्वा.
 अनुनासिकस्य किङ्लोः किङति, दीर्घः.
 शान्त्वा, द्यूत्वा, देवित्वा.
 न क्त्वा सेट्. किन्न, शयित्वा.

नन्दिग्रहिपचादिभ्यो ल्युणिन्यचः.

नन्दनः,	ग्राही,	पचः,
जनार्दनः,	स्थायी,	करः,
मधुसूदनः,	सन्त्री,	घटः,
विभीषणः,	विशयी,	धरः,
लवणः,	विषयी,	चोरः, चलः,
	भावी,	देवः, गणः,
	परिभवी,	श्वपचः.

इगुपधज्ञाप्तीकिरः कः, बुधः, कृशः, ज्ञः,
 प्रियः, किरः.

1147 वा ऽसरूपो ऽस्त्रियाम्, बोधकः, बोद्धा.

कृत्यल्युटो बहुलम्. स्नानीयम्, (चूर्णम्.)
दानीयः (भिक्षुः.)

अर्हे कृत्यतृचश्च. गम्यम्, देयम्, कर्ता,
हर्ता, भर्ता, गाता, गमनीयम्,
गन्तव्यम्.

स्याद् व्यधास्तुसंस्त्रतीणवसावह लियलिपश्चसश्च.
णः. प्रतिश्यायः, दायः, व्याधः,
आस्तावः, संस्तावः, अत्ययः, अवसायः,
अवहारः, लेहः, श्लेषः, श्वासः.

शिल्पिनि एवुन्. नर्तकः, खनकः, रजकः.

ह्रावामश्च, कर्मण्यण्. स्वर्गहायः, तन्तुवायः.
धान्यमायः, तुल्लावायः.

आतोऽनुपसर्गे कः. कर्मणि. धनदः,
गरदः, गोदः.

गापोष्टक् कर्मणि. सामगः, सरापः.

चरेष्टः कुरुचरः. (अधिकरणे.)

1156 कृजो हेतुताच्छील्यानुलोम्येषु, टः.

यशस्करी विद्या. आद्वकरः, वचनकरः,
सेवकः.

न शब्दश्लोककलहगाथावैरचाटुसूत्रमन्त्रपदेषु.

नटः. शब्दकारः. श्लोककारः. कलहकारः.

गाथाकारः. वैरकारः. चाटुकारः. सूत्रकारः.

मन्त्रकारः. पदकारः.

प्रियवशे वदः खच्.

अरुर्द्विपदजन्तस्य मुम्, खिति.

प्रियंवदः, वशंवदः.

आढ्य सुभग स्थूल पलित नम्रान्धप्रियेषु च्य -

र्थेष्वच्वौ कृजः करणे ख्युन्.

कर्मसूपपदेशु.

अनाढ्य आढ्यो भवत्यनेन

आढ्यंकरणम्.

कर्तरि भुवः खिण्णुच्रबुकजौ.

आढ्यादिषु च्यर्थेष्वच्यन्तेषु.

अनाढ्य आढ्यो भवतीति आढ्यम्भावुकः.

प्रियम्भावुकः.

आत्ममाने खश् च.

णिनिः.

पण्डितम्मन्यः,

पण्डितमानी.

1163 विवप् च, कर्मणि.

उसासत्.

दृशेः क्वनिप्. कर्मणि भूते. पारदृग्भा.

सहे च. कृजः कनिप्. सहकृत्वा.

सप्तम्यां जनेर्ङः, सरसि जः.

अन्येष्वपि दृश्यते, डः. गजः, द्विजः.

दधाते हिं, ति किति. हितम्.

दो दद्घोः, ति किति. दत्तः.

अदो जग्धि ल्यप् ति किति.

जग्ध्या, प्रजग्ध्य, जग्धः.

भाषायां सद वस श्रुवः, कसुः लिटः.

निषेदिवान्, अभ्यूषिवान्, शुश्रूषान्.

आक्वेस्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिषु.

तृन्. कर्ता कटान्

अलंकृञ् निराकृञ् प्रजनोत्पतोन्मद रुच्यपत्रप -

वृत्तु वृधु सहचर इण्णुच्

अलंकरिण्युः, वर्धिण्युः, चरिण्यु.

ग्लाजिस्थश्च ग्रनुः ग्लासुः, जिणुः, स्थासुः.

त्रसिगृधिघृषिक्षिपेः क्रः तसुः, गृधुः.

लष पत पद स्था भू वृष हनकमगमशृभ्य उकञ्.

लाशुकः, पातुकः, पादुकः, स्थायुकः.

भातुकः, वर्षुकः, घातुकः, कामुकः,

गामुकः, शाकुकः.

जल्पभिक्षकुहलुण्टवृडः शाकन्.

जल्पाकः, भिक्षाकः, कुहाकः, लुण्टाकः,

वराकः, वराकी.

नमि कम्पि स्म्यजस कम हिस दीपो रः

नम्रः, कम्प्रः, स्मेरः, अजस्रम्. कम्प्रः,
हिंस्रः, दीप्रः.

स्थेश भास पिस कसो वरन् स्थारः,
ईश्वरः, भास्वरः, पेश्वरः, कस्वरः.

भ्राज भास धुर्विद्युतोर्जिपूजु ग्रावस्तुवः विवृप्.
विभ्राट्, भाः, भासौ, धूः, धुरौ, विद्यत्,
ऊर्कः, पूः, पुरौ, ग्रावस्तुत्.
तच्छील तद्धर्मं तत्साधुकारीति निवृत्तम्.

धः कर्मणि घृन् धात्री.

दाम्नी शस यु युज स्तु तुद सि सिच मिह पत -
दश नहः करणे घृन् दातम्, नेत्रम्.

ति नु त्र त थ सि सु सर क सेषु च नेट्.

वृति. शलम्, योतम्, योक्त्रम्. स्तोत्रम्,
तोत्रम्, सेत्रम्, सेक्त्रम्, मेट्टम्, पत्रम्,
दट्टा, नद्धी.

1192 अर्ति ल् धू सू ग्नन सह चर इत्रः करणे.

अरित्रम्, लवित्रम्, धवित्रम्, सवित्रम्,
खनित्रम्, सहित्रम्, चरित्रम्

BHAVAN'S LIBRARY

This book should be returned within a fortnight from the date last marked below:

Date of Issue	Date of Issue	Date of Issue	Date of Issue
5 191			